

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminologie

Návykové látky a jejich vliv na delikvenci mládeže

Bakalářská práce

Addictive substances and their impact on juvenile delinquency

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
PaedDr. Petr PŘECECHTĚL

AUTOR PRÁCE
Eliška PETRKOVÁ

PRAHA
2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 14. 3. 2024

Eliška PETRKOVÁ

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce panu PaedDr. Petru Přecechtělovi za jeho odborné vedení při tvorbě mé bakalářské práce, za užitečné náměty, připomínky a postřehy při zpracování. Za cenné rady při tvoření praktické části práce a za trpělivé zodpovídání mých dotazů při konzultacích.

ANOTACE

Bakalářská práce se zaměřuje na delikvenci mládeže ve spojitosti s užíváním návykových látek. Konkrétně je rozebírán a vymezen pojem mládeže, delikvence, prekriminality a návykových látek. Následně je rozebírána epidemiologie návykových látek, která je především zaměřena na mládež. Epidemiologie vychází ze zahraničních a českých studií. Delikvence mládeže je pro účely práce rozdělena do několika forem projevů chování, které jsou zároveň sledovány v praktické části. V rámci objasnění příčin delikvence je rozvedena její etiologie. V praktické části práce je za pomoci provedení šetření (sondy) formou dotazníku zjišťována míra delikvence a užívání návykových látek mezi mládeží ve výchovných ústavech a mládeží ze základních a středních škol. V závěru práce jsou následně zhodnocené výsledky z praktické části a poté doporučení k omezení přístupu mládeže k návykovým látkám.

KLÍČOVÁ SLOVA

Alkohol * delikvence * epidemiologie * kriminalita * marihuana * mládež * návykové látky * prevalence * školy * výchovné ústavy

ANOTATION

The bachelor's thesis focuses on juvenile delinquency in connection with substance abuse. Specifically, the concept of youth, delinquency, pre-criminality, and addictive substances is analysed and defined. Subsequently, the epidemiology of addictive substances, with a particular focus on youth, is discussed. The epidemiology is based on foreign and Czech studies. For the purposes of this work, youth delinquency is divided into several forms of behavioural manifestations, which are also observed in the practical part. The etiology of delinquency is expanded to explain its causes. In the practical part of the thesis, a survey (probe) is conducted using a questionnaire to determine the extent of delinquency and substance abuse among youth in correctional facilities and youth from primary and secondary schools. In the conclusion of the thesis, the results from the practical part are evaluated, followed by recommendations to limit youth access to addictive substances.

KEY WORDS

Alcohol * juvenile delinquency * epidemiology * criminality * marihuana * youth * addictive substances * prevalence * schools * educational facilities

Obsah

ÚVOD	8
1 ZÁKLADNÍ POJMY.....	10
1.1 MLÁDEŽ	10
1.2 DELIKVENCE.....	11
1.3 PREKRIMINALITA	11
1.4 NÁVYKOVÉ LÁTKY	12
2 EPIDEMIOLOGIE UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK MLÁDEŽÍ.....	17
2.1 STUDIE ESPAD 2019.....	17
2.1.1 Alkohol.....	17
2.1.2 Cigarety a e-cigarety	18
2.1.3 Marihuana.....	19
2.1.4 Ostatní	20
2.2 STUDIE UPOL.....	22
3 DELIKVENCE MLÁDEŽE.....	25
3.1 ŠIKANA	25
3.2 ZÁŠKOLÁCTVÍ	28
3.2.1 Negativní vztah ke škole.....	28
3.2.2 Vliv rodinného prostředí.....	29
3.2.3 Trávení volného času a vliv party	29
3.3 ÚTĚKY Z DOMOVA	30
3.4 VANDALISMUS	31
3.5 KRÁDEŽE	33
3.6 NEJČASTĚJŠÍ KRIMINÁLNÍ CHOVÁNÍ MLÁDEŽE.....	34
4 ETIOLOGIE DELIKVENCE MLÁDEŽE	36
4.1 RODINA.....	37
4.2 ŠKOLA	38
4.3 VRSTEVNÍCI.....	39
4.4 VOLNÝ ČAS	40
5 EMPIRICKÁ ČÁST.....	42

5.1	DELIKvence MEZI RESPONDENTY	43
5.2	ROZŠÍŘENOST NEALKOHOLOVÝCH NÁVYKOVÝCH LÁTEK	46
5.3	ROZŠÍŘENOST ALKOHOLU A TABÁKU	49
5.4	VÝZKUMNÉ PŘEDPOKLADY	50
5.5	ZÁVĚR EMPIRICKÉ ČÁSTI	54
	ZÁVĚR	56
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	58
	SEZNAM GRAFŮ	63
	SEZNAM PŘÍLOH	64
	PŘÍLOHY PRÁCE	65

Úvod

Práce se zaměřuje na problematiku delikvence mládeže a užívání návykových látek mládeží. Vysoká dostupnost a oblíbenost různých typů návykových látek zapříčiňuje jejich promoženi populací, které následně postihuje právě mládež a zároveň si mládež plně neuvědomuje možná rizika užívání návykových látek. V současné době má mládež tendence zkoušet návykové látky v mladším věku a začínají být tak i dříve závislé. Jeden z aktuálních problémů je rozšířenost kratomu a do nedávné doby HHC.

Problematika užívání návykových látek mládeží je prozkoumávána primárně studií ESPAD a Národní protidrogovou centrálou PČR. Tyto jevy jsou následně zkoumány především na Policejní akademii České republiky v Praze, kde vznikají zdroje k této tématice. Oproti tomu delikvence mládeže je dostatečně popsáný jev v rámci monografických i elektronických zdrojů, jelikož se jím zabývá několik vědních disciplín. Vliv návykových látek na delikvenci mládeže je však již velmi málo prostudovaným tématem.

Tato práce si klade za cíl shromáždit aktuální poznatky a spojitosti mezi užíváním návykových látek a delikvencí mládeže. Autorka chce pomocí výzkumného šetření (sondy) potvrdit problematiku užívání návykových látek a jejich vliv na delikvenci mládeže. Sonda bude provedena mezi výchovnými ústavami a kontrolním souborem ze základních a středních škol. Výzkumné předpoklady budou vytvořeny na podkladu výzkumné otázky.

Pro dosažení cíle autorka provede rešerši a analýzu monografických a elektronických zdrojů. Pro přiblížení epidemiologie budou využity především studie ESPAD 2019 a studie provedená UPOL, které efektivně mapují užívání různých typů návykových látek mladistvých studentů. Ačkoliv byly studie provedeny ve středoškolském prostředí, tak představují přibližný obraz situace problematiky užívání návykových látek u mládeže. Nejvyšší zastoupení má především alkohol, cigarety a e-cigarety a následně marihuana či produkty z THC, což poukazuje na problematiku dostupnosti návykových látek. Pomocí

dotazníkového šetření se ověří teorie a poznatky zjištěné z rešerše a následnou syntézou potvrdí výzkumné předpoklady dané v praktické části práce.

1 Základní pojmy

Při vymezení základních pojmů pro účely této práce je nutné nejdříve vymežit pojem mládež a jaké věkové kategorie spadají pod tento pojem. Po mládeži je zapotřebí vymežit pojem delikvence, který je odlišný od pojmu kriminalita. Následně je vymezen pojem prekriminalita a jeho návaznost na delikvenci mládeže. Na konec je nutné uvést definici návykových látek, u které jsou popsány nejvíce problematičtí zástupci pro dnešní mládež.

1.1 Mládež

Pojem „mládež“ je definován v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Z tohoto zákona vyplývá, že pojem mládež se dělí na děti a mladistvé. Dítě je zde definováno v § 2 odst. 1 písm. b) takto: *„dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku.“*¹ Mladistvý je definován ve stejném paragrafu, a to v § 2 odst. 1 písm. c) a rozumí se jím: *„mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročí osmnáctý rok svého věku; má se za to, že mladistvým je i ten, kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok věku, ale u něhož není možné bez důvodné pochybnosti určit, že v době spáchání provinění překročil osmnáctý rok věku.“*²

Pojem mládež není pouze vymezen zákonem, ale zabývá se jeho definicí spousta vědních disciplín, kriminologie, sociologie, pedagogika, psychologie a další společenské vědy.³ Ze sociologického hlediska se jedná především „o osoby, které z pohledu společnosti nelze označit jako osoby společensky (sociálně) zralé, samostatné, zpravidla ve věkovém rozmezí 12-24 let.“⁴ Osoby, které dosáhly věku 18ti let, ale nepřekročily věkovou hranici 24ti let, jsou označeny pojmem mladý dospělí, který není definován v žádném zákoně, avšak je zmíněn v ustanovení

¹ Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů v posledním znění

² Tamtéž.

³ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0, str. 9

⁴ MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné české společnosti: pro studenty magisterského studijního programu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-483-0, str. 15

§ 41 písm. f) zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, jako osoba ve věku blízkém věku mladistvých v rámci polehčujících okolností. Z běžné soudní praxe však vyplývá, že tuto polehčující okolnost přisuzují primárně okolo 18-19 roku věku osob.⁵

1.2 Delikvence

Delikvence je často zaměňována s pojmem kriminalita, avšak se jedná o dva rozdílné pojmy. Kriminalita je definována takto: „*kriminalitou chápe souhrn jednání, která trestní právo posuzuje jako trestné činy, a její úroveň vyjadřuje souhrn evidovaných trestných činů.*“⁶ Z této definice jde pouze o užší pojetí kriminality, které se zabývá pouze tím, co je trestné dle zákona. Oproti tomu pojem delikvence je mnohem širší a na rozdíl od kriminality pod tento pojem spadají skutky, které nejsou trestnými činy, ale všechna jednání porušující společenské normy, které jsou chráněny právními předpisy.⁷

V rámci trestního práva se u mládeže pojem páchaní trestného činu dělí na dva pojmy. První pojem je provinění, jehož definice je v § 6 odst. 1, 2 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, „*Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění. Nestanoví-li tento zákon jinak, platí pro posouzení provinění spáchaného mladistvým trestní zákoník.*“⁸ Druhý pojem je čin jinak trestný, který vykazuje znaky trestného činu a vztahuje se k dětem, kdy se jedná o osobu mladší patnácti let.⁹

1.3 Prekriminalita

Jestliže jsou rozebrány pojmy delikvence a kriminalita, je vhodné zmínit pojmy prekriminalita a predelikvence. Prekriminalita se především užívá v oboru

⁵ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 486

⁶ ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4, str. 80

⁷ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0, str. 15

⁸ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů v posledním znění

⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*, 8. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0, str. 502

kriminologie a označuje všechny „tzv. činy jinak trestné, které páchají děti před dosažením trestní odpovědnosti a které jsou u osob starších 15 let označovány za provinění a po dovršení 18. roku věku za trestné činy.“¹⁰

Vůči tomuto pojmu stojí predelikvence, která se odlišuje tím, že se jedná o činy, které nenaplnují znaky skutkové podstaty trestného činu, tedy nelze je postihnout zákonem. Jedná se však o rizikové chování, které se může postupem času přetvořit až do trestné činnosti. „Někdy se hovoří o tom, že se jedná o jisté „podhoubí“ kriminality.“¹¹ Příklady tohoto chování jsou šikana ve škole a na jiných místech, útoky z domova, záškoláctví a jakékoliv jiné protispolečenské chování na veřejnosti.

Prekriminalita je registrována jediným orgánem v trestném řízení, a to policií. Policie vyšetřuje a zjišťuje prekriminalitu dětí a snaží se zjistit, jestli ji páchaly děti. „Pokud policie zjistí, že pachatelem je dítě do 15 let trestní stíhání se proti němu nezačíná a věc se pro nedostatek jeho věku podle (§ 159a odst.2) trestního řádu odloží.“¹² Kvůli tomuto faktoru se již neobjevují údaje ve statistikách státních zastupitelství a soudů.

1.4 Návykové látky

Pojem návykové látky je často v České republice zaměňován s pojmem drogy, který není definován v českém právním řádu. Droga je označením každé látky „která: (a) působí na psychiku člověka, ovlivňuje jeho vnímání a prožívání vnitřního i vnějšího světa, a (b) má tzv. potenciál závislosti, tj. schopnost vyvolat závislost.“¹³ Tento termín by tedy správně měl označovat pouze látky, které byly vytvořeny pro farmakologické účely, což vylučuje alkohol, marihuanu, tabák a kratom.

Trestní zákoník v § 130 definuje pojem návykové látky takto: „Návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobivé

¹⁰ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0, str. 15

¹¹ Tamtéž.

¹² ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Prekriminalita dětí a kriminalita mladistvých, kterým byla uložena ochranná opatření*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002, str. 34

¹³ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 365

*nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.*¹⁴ Existují další zákony, které se tímto pojmem zabývají. Zákon o návykových látkách a o změně některých zákonů jej definuje v § 2 odst. 1 písm. a) takto: „*Pro účely tohoto zákona se rozumí návykovými látkami omamné látky a psychotropní látky přírodního nebo syntetického původu, které mají psychoaktivní účinky a současně jsou uvedeny v některé z příloh č. 1 až 7 nařízení vlády o seznamu návykových látek, s výjimkou látky konopí extrakt a tinktura, která obsahuje nejvýše 1 % látek ze skupiny tetrahydrokanabinolů a splňuje podmínku bezpečnosti podle zákona o obecné bezpečnosti výrobků,*¹⁵ Tento zákon však nevymezuje tabák, alkohol ani nikotin jako návykové látky, ovšem existuje další zákon, který o těchto pojednává, a to zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek. Žádný ze zmíněných zákonů však neobsahuje úplný výčet zákonem zakázaných omamných a psychotropních látek. „*Seznam omamných látek je obsažen v přílohách 1 až 3 nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznámech návykových látek. V přílohách 4 až 7 téhož nařízení vlády je obsažen seznam psychotropních látek.*¹⁶

Návykové látky se dají rozdělit podle mnoha aspektů. „*Návykové látky můžeme volně rozdělit podle původu na uměle vyrobené (tzv. syntetické) a přírodní; podle legislativy dané země na legální a nelegální; a podle jednotlivých účinků na lidskou psychiku na látky tlumivé, stimulační a halucinogenní.*¹⁷ Pro účely této práce je využito rozdělení návykových látek na alkohol, tabák, těkavé látky, psychoaktivní látky, konopné látky, stimulancia, opiáty a halucinogeny.¹⁸ V rámci této práce se autorka zaměří pouze na některé konkrétní návykové látky.

Alkohol nebo alkoholický nápoj je definován v § 2 písm. f) zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek takto: „*Pro účely tohoto zákona se rozumí alkoholickým nápojem nápoj obsahující více než 0,5 %*

¹⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění

¹⁵ Zákon č. 167/1998 Sb., *zákon o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů* v posledním znění

¹⁶ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 366

¹⁷ Státní zdravotní ústav. *Návykové látky (drogy)*. Online. In: nzip.cz. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/323-navykove-latky-drogy>. [cit. 2023-10-23].

¹⁸ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 366

objemových ethanolu,¹⁹ Chemicky se jedná o etylalkohol, ethanol, kdy alkohol vzniká procesem kvašení ze sacharidů nebo polysacharidů. V případě sacharidů se jedná o jednoduché cukry obsažené v ovoci a v případě polysacharidů o obilné zrna nebo brambory. Jestliže se alkohol vyrábí za špatných destilačních podmínek, jako je například domácí výroba, může vzniknout výsledný výrobek s menším poměrem etylalkoholu, ale s vyšším poměrem metylalkoholu. Metylalkohol ve větším množství funguje jako nervový jed, který primárně působí na oči.²⁰

Tabák sám o sobě nevyvolává změny vědomí, člověk si na něj může pouze vytvořit závislost. Návyková je pouze jeho složka s názvem nikotin, která obsahuje psychoaktivní složku. *„Tabák lze šňupat, žvýkat, kouřit. Složení tabáku se liší od složení tabákového kouře.“*²¹ Hlavní příčinou zdravotních problémů souvisejících s kouřením tabákových výrobků je spojených se složením tabákového kouře. Kvůli nedokonalému spalování tabáku, je v tabákovém kouři obsaženo velké množství toxických a karcinogenních látek.²²

Kratom je nově rozšířená a populární návyková látka, která původně pochází z jihovýchodní Asie. Jedná se o strom, který vyžaduje tropické teploty. Ze stromu jsou využívány pouze jeho listy, které nemusí být následně nijak chemicky upraveny. Listy obsahují dostatek psychoaktivních látek, které mohou způsobit závislost. Kratom se často užívá jako náhražka opiátu či kokainu, kvůli podobnému efektu, který je úměrný dle dávky. Kratom se konzumuje v jeho přirozené podobě (list), v usušené a nadrcené (prášek), práškových tabletách anebo vyluhovaný jako čaj. *„Typ konzumace menších dávek lístků, cca 1-5 gramů a typ konzumace větších dávek lístků, cca 10-15 gramů. Menší dávky způsobují typické stimulační efekty, které jsou srovnatelné s kokainovým efektem. Naproti tomu vyšší dávky*

¹⁹ Zákon č. 65/2017 Sb., zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek v posledním znění

²⁰ KALINA, Kamil a kol. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Online, PDF. Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/1648/742/drogy_a_drog_zavislosti_dil1.pdf. [cit. 2023-10-24]. str. 151

²¹ ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4, str. 121

²² Společnost pro léčbu závislosti na tabáku. *Užívání tabáku – základní pojmy*. Online. In: nzip.cz. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/431-uzivani-tabaku-zakladni-pojmy>. [cit. 2023-10-24].

*mají sedativní účinky na centrální nervovou soustavu srovnatelnou s morfinovým efektem.*²³

Konopné látky se získávají z rostlin rodu konopí, a to především z druhu *cannabis sativa*. Nejčastěji se tyto rostliny pěstují v samičí formě, jelikož mají větší obsah psychoaktivních látek a produkují větší množství květů. Účinné látky v konopí se označují cannabinoidy. Z těch je na lidskou mysl nejúčinnější THC, které se váže v mozku na receptory, které ovládají lidskou euforii a uvolněnost. Nejčastější užívání je ve formě marihuany a hašiše. Marihuana je složena z květenství a horních listů, které jsou usušeny a následně kouřeny samostatně nebo ve spojení s tabákem. Obsah účinných látek marihuany pěstované ve volném prostranství je okolo 2-8 %. Hašiš má formu konopné pryskyřice, která obsahuje květenství a drobné nečistoty. Užívá se kouřením nebo jsou z něj vyráběny cukrovinky. Na rozdíl od marihuany obsah účinných látek je až okolo 40 %.²⁴

Halucinogenních látek je mnoho, proto se dělí na přírodní, rostlinné, semisyntetické a syntetické. Nejčastějším semisyntetickým halucinogenem je LSD, které má dvojí podobu, a to v malých krystalech nebo tzv. tripech, což jsou malé čtvercové papírky. Obě formy se užívají perorálně, pomalým rozpuštěním pod jazykem. Druhý častý halucinogen je rostlinný psylocybin, který je obsažen v lysohlávkách. Ty jsou nejčastěji usušeny, především hlavice a následně zkonsumovány. Všechny halucinogenní látky mají velmi nepředvídatelné účinky, proto je nelze zcela specifikovat.²⁵

Mezi nejčastěji užívané stimulanty patří pervitin a extáze. Pervitin, což je látka ze skupiny metamfetaminů, má podobu mikroskopických bílých krystalků. „Na černém trhu je často zabarven do žluta až do fialova, protože obsahuje zbytky

²³ KRATINA, Tomáš. *Kratom – specifikace nové návykové látky v Evropě*. Online. *Drugs and Forensics Bulletin*. 2017, roč. 23, č. 4, s. 4-8. ISSN 1211-8834. Policie ČR, Národní protidrogová centrála SKPV. Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/bulletin-04-2017.aspx>. [cit. 2023-10-24].

²⁴ ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4, str. 75

KALINA, Kamil a kol. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Online, PDF. Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/1648/742/drogy_a_drog_zavislosti_dil1.pdf. [cit. 2023-10-24]. str. 174-175

²⁵ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 371

látek používaných při domácí výrobě, neboli „varu“. Výchozí látkou je efedrin, k výrobě se používá louh, a červený fosfor.“ ²⁶ Užívá se především šňupáním, ústně a nitrožilně. Extáze je derivát amfetaminu a je na pomezí halucinogenů a stimulantů. Často se vyskytuje v podobě tabletek nebo kapslí. Efekty stimulantů jsou především vyšší bdělost, euforie, zvýšená představitost, celková nabuzenost organismu, uvolňují zábrany, snížená potřeba spánku a pocit únavy.²⁷

²⁶ KALINA, Kamil a kol. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Online, PDF. Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/1648/742/drogy_a_drog_zavislosti_dil1.pdf. [cit. 2023-10-24]. str. 166

²⁷ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 369-370

2 Epidemiologie užívání návykových látek mládeží

Pro tuto práci je nutné zmínit pojem epidemiologie. Z kriminologického hlediska se tato kapitola zabývá rozšířeností návykových látek skrze populaci mládeže především v České republice. Následující podkapitoly jsou věnovány rozšířenosti jednotlivých návykových látek.

2.1 Studie ESPAD 2019

Evropská školní studie o alkoholu a jiných návykových látkách byla provedena naposledy v roce 2019 v 35 zemích. Věkové rozmezí respondentů bylo 15 až 16 let a vyplnilo ji 99 647 studentů. Studie se zaměřovala na užívání návykových látek (cigarety a e-cigarety, alkohol, nelegální látky, nové psychoaktivní látky a léčiva) a rizikové chování (gambling, excesivní trávení času na sociálních sítích).

2.1.1 Alkohol

Epidemiologie alkoholu je velmi vysoká, jelikož je lehce dostupnou návykovou látkou. V České republice zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek v § 11 odst. 5 vymezuje věkovou hranici pro konzumaci alkoholu takto: „Zakazuje se prodávat nebo podávat alkoholický nápoj osobě mladší 18 let.“²⁸ I přes toto opatření je však velmi vysoké procento promoření u mladistvých, kteří si alkohol kupují v obchodech, získají od svých příbuzných nebo od přátel. V České republice minimálně jednou za život vyzkoušelo alkohol 95 % respondentů šetření ESPAD, 63 % požilo alkohol 30 dní před studií a 15 % se uvedlo do stavu opilosti (intoxikace). Ze studií zároveň vyplývá, že ženy mají větší tendence požívat alkohol v tomto věku (15-16 let).²⁹

Nutné je také rozlišovat jaký alkohol mládež požívá. V centrálních státech Evropy, jako je například právě Česká republika, je větší oblíbenost piva než vína a tvrdého alkoholu. Vysoká konzumace piva vede často k rizikovému požívání alkoholu a užívání nelegálních návykových látek. Bylo zjištěno, že skrze všechny státy

²⁸ Zákon č. 65/2017 Sb., zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek v posledním znění

²⁹ CHOMYNOVÁ, Pavla; CSÉMY, Ladislav; MRAVČÍK, Viktor. Konzumace alkoholu. Online. *Zaostřeno*. 2020, č. 5, s. 5-7. ISSN 2336-8241. Úřad vlády České republiky. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/publikace/zaostreno-na-drogy/2020-zaostreno/05-20-evropska-skolni-studie-o-alkoholu-a-jinych-drogach-espad-2019/>. [cit. 2023-10-28]. str. 5

zapojené do studie, je u žen nárůst požívání tvrdého alkoholu než piva. Nicméně celková konzumace alkoholu upadá, a to díky postupné ztrátě důležitosti symboliky dospělosti pro mládež.³⁰ „Rakousko, Bulharsko, Kypr, Česká republika, Litva a Malta nahlásili pokles v současném požívání alkoholu okolo 5 i více % mezi lety 2015 a 2019.“³¹ (překlad vlastní)

2.1.2 Cigarety a e-cigarety

Rozšířenost zkušenosti s kouřením cigaret je mezi mládeží vysoká. V České republice mělo zkušenost alespoň jednou během života 54 % respondentů a z toho byla lehká převaha u dívek. Zkušenost s kouřením během posledních 30 dnů před vyplněním dotazníku uvedlo 23,6 % respondentů. Denně kouřilo 10,3 % dotázaných respondentů. Komparací studie ESPAD a studiích provedených na počátku 21. století je vidět klesající trend kouření cigaret. Mezi jedny z hlavních příčin úpadku spadá zavedení politiky proti kouření, jako je zákaz prodeje tabákových výrobků nezletilým, natištění odstrašujících obrázků na produkty a regulace na reklamy na cigarety. Zaznamenaný úpadek kouření klasických cigaret je spojen s nárůstem uživatelů elektronických cigaret, proto ve studii ESPAD 2019, byly poprvé uvedeny otázky vztahující se k této problematice. V České republice zkusilo alespoň jednou e-cigaretu 60,4 % respondentů a v posledních 30 dnech před dotazníkem užilo e-cigaretu 19,8 % respondentů. Zvýšená míra užívání e-cigaret může být nebezpečná, jelikož pouze nahrazuje užívání cigaret a má obdobná zdravotní rizika. Pokud se sečte užívání cigaret a e-cigaret, tak ze studie vyplývá, že aktivních uživatelů je více než 26 % mezi respondenty.³²

³⁰ ESPAD Group. *ESPAD Report 2019: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. Online, PDF. Lucembursko: Publications Office of the European Union, 2020. ISBN 978-92-9497-546-1. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Dostupné z: http://www.espad.org/sites/espad.org/files/2020.3878_EN_04.pdf. [cit. 2023-10-28]. str. 110-111

³¹ Tamtéž, str. 110

Austria, Bulgaria, Cyprus, Czechia, Lithuania and Malta reported a decrease in current alcohol use of five or more percentage points between 2015 and 2019.

³² CHOMYNOVÁ, Pavla; CSĚMY, Ladislav; MRAVČÍK, Viktor. Kouření cigaret, elektronické cigarety a zahřívání tabák. Online. *Zaostřeno*. 2020, č. 5, s. 3-5. ISSN 2336-8241. Úřad vlády České republiky. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/publikace/zaostreno-na-drogy/2020-zaostreno/05-20-evropska-skolni-studie-o-alkoholu-a-jinych-drogach-espad-2019/>. [cit. 2023-10-28]. str. 3-5

ESPAD Group. *ESPAD Report 2019: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. Online, PDF. Lucembursko: Publications Office of the European Union, 2020. ISBN 978-92-9497-546-1. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction.

2.1.3 Marihuana

Rozšířenost marihuany je v dnešní době vysoká a jedná se o jednu z nejvíce populárních a vyhledávaných nelegálních látek. V některých zemích, jako je například Nizozemí a některé státy ve Spojených státech amerických, mají povolené dané množství konopných látek, které je legální držet u sebe (například v Amsterdamu v Nizozemsku je povoleno až 5 gramů³³). Díky sociálním médiím, na kterých je sdílen obsah, kde lidé užívají konopné látky a hovoří o nich jako o kladné věci, je pak z pohledu mládeže užívání konopných látek viděno jako běžný styl života. V České republice jednou za život vyzkoušelo marihuanu 28 % respondentů z výzkumu ESPAD. Genderové rozdíly mezi užíváním marihuany byly mezi respondenty ekvivalentní. „*Země s nejvyšší mírou užívání marihuany jsou Česká republika 28 %, Itálie 27 % a Litva 26 %.*“³⁴ (překlad vlastní) Marihuana je jednou z nejvíce užívaných nelegálních drog v Evropě a na černém trhu její produkty dosahují celkové hodnoty okolo 12 bilionů eur. Největší problémy jsou s jejím užíváním v raném věku. V průměru ze všech respondentů ze šetření ESPAD vychází, že okolo 2,4 % užilo poprvé marihuanu ve věku 13 let nebo i mladšího věku. Zároveň ze studií vychází, že okolo 4 % studentů může být v riziku vyvinutí si vážné závislosti na marihuaně. Nicméně ze studie také vyplývá, že ačkoliv v České republice, která má jednu z nejvyšších mír užívání marihuany, nemusí míra užívání souviset s mírou rizikového užívání. Například ve Švédsku, ve kterém pouze 8 % respondentů užívá marihuanu, má jednu z nejvyšších mír rizikového užívání.³⁵

Dostupné z: http://www.espad.org/sites/espad.org/files/2020.3878_EN_04.pdf. [cit. 2023-10-28]. str. 109-110

³³ Amsterdam. *Policy: Coffeeshops*. Online. Dostupné z:

<https://www.amsterdam.nl/en/policy/policy-safety/policy-coffeeshops/>. [cit. 2023-10-29].

³⁴ ESPAD Group. *ESPAD Report 2019: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. Online, PDF. Lucembursko: Publications Office of the European Union, 2020. ISBN 978-92-9497-546-1. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction.

Dostupné z: http://www.espad.org/sites/espad.org/files/2020.3878_EN_04.pdf. [cit. 2023-10-28]. str. 48

The countries with the highest prevalence of cannabis use were Czechia (28 %), Italy (27 %) and Latvia (26 %).

³⁵ Tamtéž, str. 111-112

2.1.4 Ostatní

Mezi ostatní návykové látky patří tři podskupiny, a to těkavé látky, nové psychoaktivní látky a léčiva. Těkavé látky mají již od roku 2011 pomalý úpadek, netvoří tedy početnou skupinu uživatelů. Nové psychoaktivní látky jsou novinkou, které často doprovází užívání jiných nelegálních návykových látek. Zneužívání léčiv je důležitou kapitolou, jelikož se jedná o rostoucí trend, kdy léčiva nejsou obtížné na opatření a dá se na ně rychle navykнуть. V následujících podkapitolách se budeme zabývat epidemiologií každé z těchto podskupin.

2.1.4.1 Těkavé látky

Promořenost mládeže užívající těkavé látky je oproti ostatním nelegálním drogám mnohem nižší. Ze studie ESPAD vychází, že průměrně ze všech zemí mělo zkušenost s těkavými látky pouze 7,2 % respondentů. Rozdíly u užívání těkavých látek jsou velmi nahodilé, a to dle země.³⁶ V České republice uvedlo pouze 4,9 % respondentů, že jednou za život měli zkušenost s těkavými látkami. Ve většině zemí nebyl rozdíl mezi užíváním žen či mužů.³⁷

2.1.4.2 Nové psychoaktivní látky

Nové psychoaktivní látky mají dva hlavní zástupce a těmi jsou syntetické cannabinoidy a syntetické cathiony (původně z tropické rostliny Katy jedlé, látka má velmi podobný účinek jako stimulanty³⁸). Ze všech respondentů šetření ESPAD měli zkušenost s novými psychoaktivními látky průměrně 3,4 % respondentů. Mezi pohlavími v užívání rozdíl nebyl anebo byl velmi nepatrný. Ze šetření pro Českou republiku byla roční prevalence 4,9 %.³⁹

³⁶ ESPAD Group. *ESPAD Report 2019: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. Online, PDF. Lucembursko: Publications Office of the European Union, 2020. ISBN 978-92-9497-546-1. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Dostupné z: http://www.espad.org/sites/espad.org/files/2020.3878_EN_04.pdf. [cit. 2023-10-28]. str. 51

³⁷ Tamtéž.

³⁸ EMCDDA. *Synthetic cathinones*. Online. Dostupné z: https://www.emcdda.europa.eu/topics/synthetic-cathinones_en. [cit. 2023-10-29].

³⁹ ESPAD Group. *ESPAD Report 2019: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. Online, PDF. Lucembursko: Publications Office of the European Union, 2020. ISBN 978-92-9497-546-1. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Dostupné z: http://www.espad.org/sites/espad.org/files/2020.3878_EN_04.pdf. [cit. 2023-10-28]. str. 52-53

„V průměru, 3,4 % dotázaných studentů ze studie ESPAD zkusilo nové psychoaktivní látky během svého života a 2,5 % je užilo během posledních 12 měsíců, což indikuje vyšší úroveň užívání než je tomu u amfetaminu, extáze, kokainu nebo LSD jednotlivě.“⁴⁰ (překlad vlastní) A to je velmi znepokojivý fakt, jelikož okolo 70 % studentů užívající nové psychoaktivní látky má tendence k častému pití alkoholu a více než 80 % z nich vyzkoušelo již minimálně jednu nelegální návykovou látku. Proto je nutné vidět tuto kategorii látek ne jako samostatnou kategorii, ale spíše podpůrnou pro ostatní návykové látky.⁴¹

2.1.4.3 Léčiva

U léčiv je důležité uvést ty nejvíce zneužívané, do nichž spadají sedativa a sedativa pro zvířata bez předpisu, prášky proti bolesti a anabolické steroidy. Sedativa zneužívají častěji ženy než muži a v České republice má roční prevalenci okolo 6,6 % respondentů. Zneužívání prášků proti bolesti je nejvíce rozšířené na Slovensku, kde s nimi mělo životní zkušenost 18 % respondentů. Oproti tomu v České republice mělo prevalenci 10 % respondentů. Steroidy jsou zneužívány velmi málo mezi respondenty v šetření ESPAD. Rozdíl mezi zneužíváním u žen a mužů je také minimální. Prevalence u respondentů v České republice je 0,7 %.⁴²

„Užívání léčiv pro ne-medikační účely je považováno globálně jako stoupající problém, který je potřeba monitorovat. Zneužívání léčiv je definováno jako užívání léčiv, které nejsou předepsané uživateli nebo užívání léčiv ne podle doporučení od doktora nebo v rozporu s informačním letáčkem od léčiv.“⁴³ (překlad vlastní) Studenti často zneužívají léčiva pro zmírnění kocoviny, zlepšení výsledků ve škole

⁴⁰ ESPAD Group. *ESPAD Report 2019: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. Online, PDF. Lucembursko: Publications Office of the European Union, 2020. ISBN 978-92-9497-546-1. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Dostupné z: http://www.espad.org/sites/espad.org/files/2020.3878_EN_04.pdf. [cit. 2023-10-28]. str. 113

On average, 3.4 % of the ESPAD students surveyed had tried NPS during their lifetime and 2.5 % had used them in the past 12 months, which indicates higher levels of use than for amphetamine, ecstasy, cocaine or LSD individually.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž, str. 54-55

⁴³ Tamtéž, str. 114

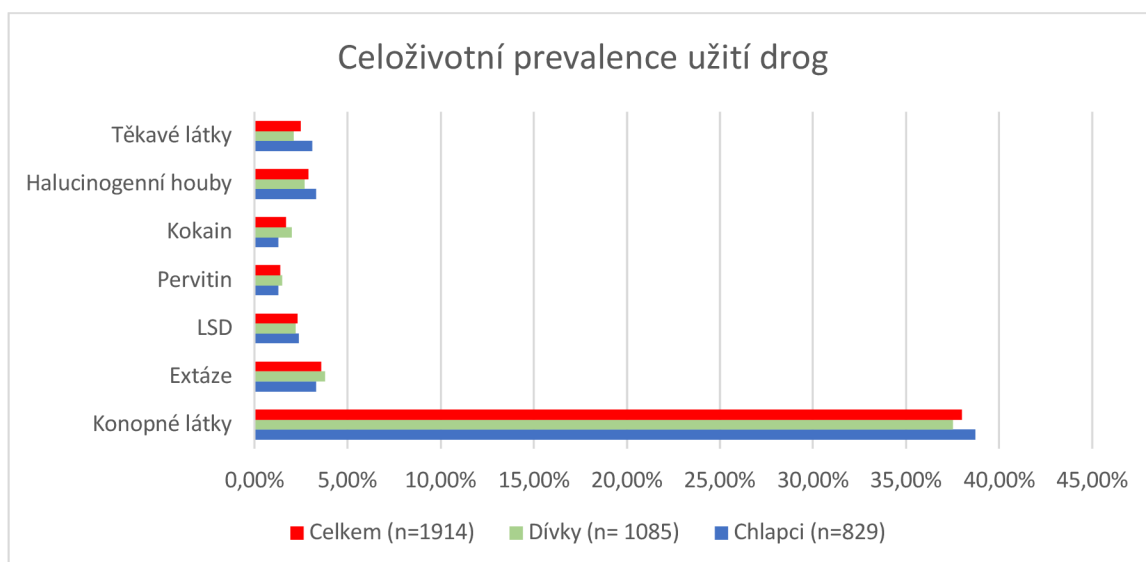
The use of pharmaceuticals for non-medical purposes is considered globally as a major emerging problem that needs to be monitored. The misuse of pharmaceuticals is defined as the use of a medication that is not prescribed to a user or that is taken in a manner not recommended by a doctor or not in line with the medicine information leaflet.

nebo dosažení euforie. Ze studií vyplývá, že třetina rizikových uživatelů léčiv si může na nich vytvořit závislost. Velká část uživatelů se rozhodla pro zneužívání léčiv proto, že si myslí, že je to bezpečnější cesta než užívat nelegální návykové látky.⁴⁴

2.2 Studie UPOL

V České republice byla provedena studie podobná studii ESPAD (2019), a to katedrou psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Studie byla provedena ve školním roce 2021/2022 a byla zaměřena na určité formy rizikového chování a s tím spojené užívání návykových látek. Respondenti byli ve věku 15-19 let a jednalo se o studenty středních škol. Celkový počet respondentů byl 1914, z toho 1085 dívek a 829 chlapců.⁴⁵

Graf č. 1 Celoživotní prevalence užití drog

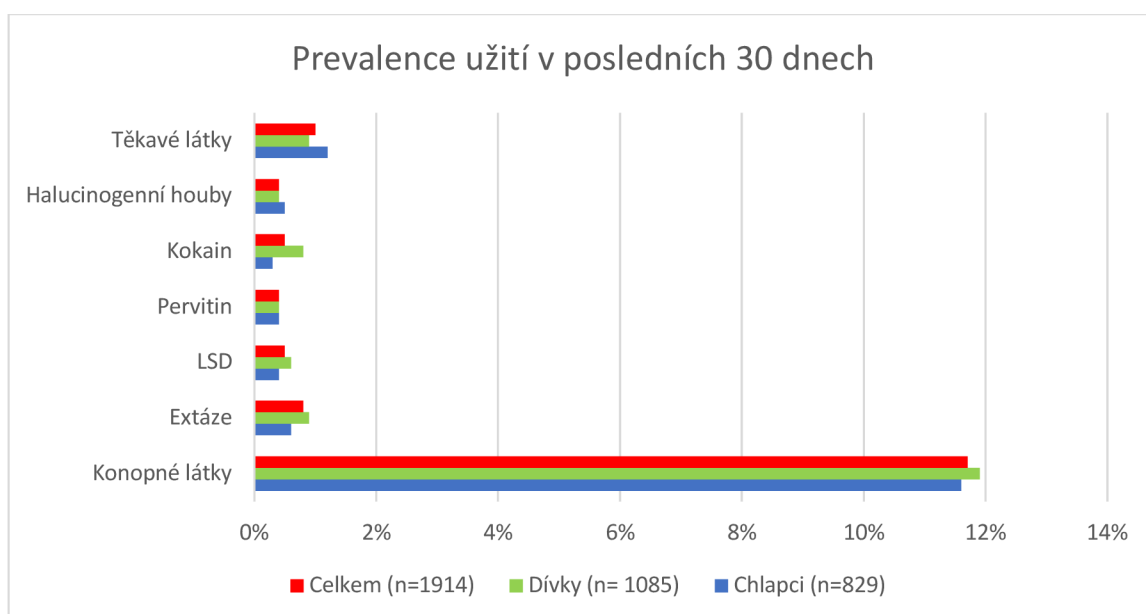
Zdroj: CHOMYNOVÁ, Pavla a kol. Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023. Online. 2023. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33917/1244/Zpráva%20o%20nelegálních%20drogách%20v%20ČR%202023_fin.pdf. [cit. 2023-11-20]. str. 38

⁴⁴ ESPAD Group. *ESPAD Report 2019: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. Online, PDF. Lucembursko: Publications Office of the European Union, 2020. ISBN 978-92-9497-546-1. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Dostupné z: http://www.espad.org/sites/espad.org/files/2020.3878_EN_04.pdf. [cit. 2023-10-28]. str. 114

⁴⁵ CHOMYNOVÁ, Pavla a kol. Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023. Online. 2023. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33917/1244/Zpráva%20o%20nelegálních%20drogách%20v%20ČR%202023_fin.pdf. [cit. 2023-11-20]. str. 37-38

Celoživotní prevalence užití návykových látek u respondentů je jednoznačně nejvyšší u konopných látek, kdy z celkových 1914 respondentů mělo zkušenost 727 respondentů. Na druhém místě je extáze (MDMA), kterou užilo 69 respondentů. Třetí nejužívanější návykovou látkou jsou halucinogenní houby a užilo je 56 respondentů. Vyšší poměr užívání konopných látek, LSD, těkavých látek a halucinogenních hub je u chlapců, oproti tomu dívky mají převahu v užívání pervitinu, kokainu a extáze (viz. graf č. 1).⁴⁶

Graf č. 2 Prevalence užití v posledních 30 dnech

Zdroj: CHOMYNOVÁ, Pavla a kol. Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023. Online, PDF. 2023. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33917/1244/Zpráva%20o%20nelegálních%20drogách%20v%20ČR%202023_fin.pdf. [cit. 2023-11-20]. str. 38

Míra užívání konopných látek v posledních 30 od provedení studie je také na prvním místě stejně jako u grafu č. 1, a to s celkovým počtem 224 respondentů. Těkavé látky byly druhou nejužívanější návykovou látkou, kterou užilo 19 respondentů. Na třetím místě je extáze (MDMA) s počtem 15 uživatelů. Chlapci měli převahu v užívání těkavých látek a halucinogenních hub, zatímco dívky

⁴⁶ CHOMYNOVÁ, Pavla a kol. Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023. Online. 2023. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33917/1244/Zpráva%20o%20nelegálních%20drogách%20v%20ČR%202023_fin.pdf. [cit. 2023-11-20]. str. 37-38

užívali více konopné látky, extázi, LSD a kokain. V užívání pervitinu byl stejný poměr u obou pohlaví (viz. graf č. 2).⁴⁷

⁴⁷ CHOMYNOVÁ, Pavla a kol. *Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023*. Online. 2023. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33917/1244/Zpráva%20o%20nelegálních%20drogách%20v%20ČR%202023_fin.pdf. [cit. 2023-11-20]. str. 37-38

3 Delikvence mládeže

V první kapitole byl již pojem delikvence definován a odlišen od pojmu kriminalita. Tato kapitola se zaměřuje na projevy delikvence mládeže a sociální deviace. Delikvence samotná vybočuje z uznávaného chování dle sociálních norem společnosti, což je samotná definice sociálních deviací.⁴⁸ Deviantní chování mládeže má určité stupně, kterými se projevuje. Pro delikventní chování je typické disociální, antisociální a asociální chování.⁴⁹ Níže jsou pak uvedeny nejčastější podoby delikvence mládeže.

3.1 Šikana

„Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků.“⁵⁰ Útoky nemusí být pouze fyzické v podobě bití, ale i poškozování osobních věcí, především věcí, které mají citovou hodnotu pro oběť. Verbální útoky jsou také součástí šikany, patří mezi ně pomlouvání, urážení, ponižování, vyhrožování a nadávání. Prostředí typické pro šikanu mládeží je škola, okolí školy, bydliště oběti a případně místa, kde se často zdržuje.

Šikana se dělí na fyzickou agresi, slovní agresi, ničení i krádeže a manipulativní chování. Fyzická agrese znamená pouze fyzické násilí na oběti nebo jakékoliv jiné prostředky a objekty použité pro násilí. Zatímco slovní agrese se vyznačuje vyhrožováním, zastrašováním, nadáváním a vysmíváním se oběti. Krádeže a ničení je obecně jakékoliv ničení předmětů patřících oběti. A jako poslední je zde manipulace, která se týká především využívání oběti pro své vlastní účely, například nucení do aktivit, které se oběti nechtějí dělat nebo její zesměšnění pod záminkou zastrašování nebo vydírání.⁵¹

⁴⁸ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0, str 11-15

⁴⁹ MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné české společnosti: pro studenty magisterského studijního programu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-483-0, str. 25-26

⁵⁰ LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. Online, PDF. Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-65-2. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1385374975.pdf>. [cit. 2024-01-31]. str. 6

⁵¹ Policie. *Šikana: Rodiče pozor! Šikana mezi dětmi je skryté nebezpečí!* Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>. [cit. 2024-02-02].

osvědčil. Jestliže proti této skupině nevznikne „protiskupina“, začne šikana být normou skupiny.

4. Čtvrtá fáze je mlčící většina. V této fázi získává skupina agresorů dominantní postavení v celé skupině. Ostatní se snaží nevšímat jejich chování nebo jim pomáhají, aby se sami nestali obětí šikany.
5. Pátá a poslední fáze je dokonalá šikana. Šikana je v této fázi normou celé skupiny, je vnímaná jako zábava a oběti nejvíce trpí. Celá skupina pak organizovaně šikanuje své cíle, kteří nemají už moc možností jak se bránit bez zásahu pedagoga. Šikana ještě více graduje a zdokonaluje se.⁵⁶

Novodobým problémem posledních 8 let je kyberšikana, což je druh šikany, která se odehrává komunikací ve virtuálním prostředí. Mládež samotná nevnímá vždy kyberšikanu za problematickou, jelikož je to pro ně forma zábavy a především využívání sociálních sítí je součástí jejich každodenního života. Šikana i kyberšikana mají společné rysy, ale zejména cíl, který je někomu ublížit. Charakteristické rysy kyberšikany jsou anonymita, možnost změny profilů (falešné účty), kdokoli a odkudkoli se může připojit, nemožnost úniku před internetovými agresory.⁵⁷ Mezi typické druhy kyberšikany patří kyberstalking, phishing (kradení hesel a zneužívání účtů), obtěžování, doxing (zveřejňování osobních informací jedince, které nejsou normálně dohledatelné), catfishing (zneužívání skrze falešné profily v romantické rovině pro získání citlivých informací).⁵⁸

Následky šikany jsou velmi závažné ať po mentální či fyzické stránce. Jedinci často zažívají závažné obtíže v sociálním životě a může to vést až k pokusu o sebevraždu. Mentální obtíže bývají nejčastěji spojeny s problémem socializace. Oběti nedokáží navázat ani udržovat společenské vztahy, mají špatný vztah k práci a ke škole, jsou nedůvěřiví a nikomu se nesvěřují, je u nich častý výskyt

⁵⁶ PETRIŠČOVÁ, Alena. *Agrese, šikana a jiné formy násilného chování*. Online. In: Šance dětem. 13. 2. 2024. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/agrese-sikana-jine-formy-nasilneho-chovani>. [cit. 2024-02-02].

⁵⁷ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2015. ISBN 978-80-247-9760-1, str. 170-173

⁵⁸ Social media victim. *Types of Cyberbullying*. Online. Dostupné z: <https://socialmediavictims.org/cyberbullying/types/>. [cit. 2024-02-02].

špatných nálad, smutku a depresí. Nejzávažnějšími následky jsou dlouhodobá zvýšená hladina strachu a stresových hormonů v oběti.⁵⁹

3.2 Záškoláctví

Záškoláctví je definováno jako „úmyslné zameškávání školního vyučování, kdy žák o své vlastní vůli, ve většině případů bez vědomí rodičů, nechodí do školy a neplní školní docházku.“⁶⁰ Jedná se o jeden z nejběžnějších projevů poruchy chování. Záškoláctví se dělí na dvě skupiny:

1. Impulzivní, spočívá v náhlém rozhodnutí dítěte například nedojít do školy nebo náhle opustit výuku, a to na základě náhlého impulzu.
2. Plánované, kdy dítě má svůj odchod naplánovaný předem, a to může být z mnoha důvodů, jako například vyhnutí se zkoušce, testu, předmětu nebo vyučujícímu a k odchodu využije předstírání nevolnosti, nemoci apod.⁶¹

Záškoláctví má primárně tři příčiny, negativní vztah ke škole, vliv rodinného prostředí a trávení volného času a vliv party.

3.2.1 Negativní vztah ke škole

Žáci/studenti si mohou vybudovat negativní vztah ke škole z mnoha důvodů. Prvním je nižší nadání dítěte ve škole, což zapříčiňuje jeho špatné studijní výsledky a na základě toho je následně zesměšňován, kárán nebo trestán, a to nejenom spolužáky, ale i vyučujícími. Ovšem velmi nadaní žáci/studenti se mohou potýkat s podobnými problémy, ty spočívají v tom, že jsou kolektivem zesměšňováni a uráženi (častá označení jsou šprt, šplhoun apod.). Vyučující pozici „šprta“ ještě umocní tím, že jej vyzdvihuje nad ostatními a dává za příklad.

Další příčinou mohou být velké nároky škol na žáky/studenty. Zejména je tato problematika častá u výběrových víceletých gymnázií. Kvůli vysokým nárokům, které všichni žáci nezvládají, se začne utvořovat nechuť ke škole a ta končí

⁵⁹ LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. Online, PDF. Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-65-2. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1385374975.pdf>. [cit. 2024-01-31]. str. 15

⁶⁰ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2015. ISBN 978-80-247-9760-1, str. 116

⁶¹ PETRIŠČOVÁ, Alena a NOVÁKOVÁ, Milena. *Záškoláctví*. Online. In: Šance dětem. 13. 2. 2024. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/zaskolactvi>. [cit. 2024-02-03].

záškoláctvím nebo pocitem, že stačí školou jen projít. Ze studie provedené ve Velké Británii vyplynulo že: „Z těch, kdo se přiznali k záškoláctví, více než polovina uvedla jako důvod, že mají negativní vztah k aspektu školy, vyučujícím nebo předmětům; více jak 20 % řeklo, že se ve škole nudilo a více jak 5 % řeklo, že byli šikanováni.“⁶² (překlad vlastní) Horší úspěchy ve škole pak vedou ke zhoršení postavení v kolektivu, který se zaměřuje na výsledky svých spolužáků a je následně více odloučen. Spolužáky jsou odmítány ale i děti s různými zdravotními postiženími, jako jsou například dyslexie, dysgrafie a jiné. Na základě těchto poruch mají horší studijní výsledky a jsou snadným terčem posměchu. Všechny tyto faktory vedou k negativnímu vztahu ke škole.⁶³

3.2.2 Vliv rodinného prostředí

Rodina má klíčovou roli ve výchově dítěte. V případě, že výchova je striktní a jsou dávány vysoké požadavky na dítě, má spíše negativní účinek. Děti mají pocit selhání, že nejsou dostatečně dobré pro své rodiče a ztrácejí motivaci k učení a chození do školy. Následně začnou vyhledávat skupiny, které je přijmou takové jaké jsou, což vede k záškoláctví. Jestliže je výchova naopak laxní a důraz na studium a výsledky chybí, děti pak nemají potřebu ani pocit, že mají chodit do školy a tíhnou k trávení času mimo školu.⁶⁴

3.2.3 Trávení volného času a vliv party

Trávení volného času a skupiny ve kterých se dítě pohybuje, hrají důležitou roli při utváření jeho návyků a osobnosti. Jestliže rodina, viz. kapitola výše, se nestará a nemá v ní dítě jistotu, stává se častěji členem part, které mají různé patologické až kriminální programy. „Party a gangy s kriminálním programem u nás nejčastěji vznikají z podskupin mladých lidí, kteří se mezi sebou dobře znají, vyrůstají

⁶² Science daily. *Why are UK teenagers skipping school?* Online. Dostupné z: <https://www.sciencedaily.com/releases/2014/12/141218081119.htm>. [cit. 2024-02-03].

Of those who did admit to playing truant, more than half gave a dislike of an aspect of school, teachers or lessons as the reason; just over 20% said they were bored and just over 5% said they were bullied.

⁶³ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2015. ISBN 978-80-247-9760-1, str. 117
PETRIŠČOVÁ, Alena a NOVÁKOVÁ, Milena. *Záškoláctví*. Online. In: Šance dětem. 13. 2. 2024. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/zaskolactvi>. [cit. 2024-02-03].

⁶⁴ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2015. ISBN 978-80-247-9760-1, str. 119

na jednom sídlišti, popř. v jedné vesnici.⁶⁵ U těchto skupin se pak vyskytují často tyto jevy, jako jsou záškoláctví, šikana, vytváření vlastních hodnot a celkově odbočení od společenských norem. Trávení času venku je pak často spojené s konzumací alkoholu, užívání návykových látek, kouření cigaret a porušování zákona jako například drobné krádeže nebo ničení cizího majetku. Záškoláctví je často počátečním bodem kriminality mládeže.⁶⁶

3.3 Útěky z domova

Nejčastější příčina útěků z domova je samotná rodina. Dítě nejčastěji utíká z domu, jestliže se necítí bezpečně, je zneužíváno nebo vnímá prostředí jako nepřijatelné. Útěky jsou impulzivní nebo plánované.⁶⁷

Impulzivní neboli reaktivní útěky jsou u mládeže nejčastější a jedná se o akutní reakce na prostředí, které dítě vnímá jako nepříjemné, stresující či ohrožující. Dítě se často skrývá přímo v domě nebo jeho blízkosti, případně u kamarádů nebo příbuzných. Útěky jsou časté u rozvrácených rodin, kde jeden z rodičů si najde nového partnera a dítě s ním nedokáže navázat vztah. Nejzávažnějším případem je, když nový partner rodiče zneužívá dítě a jeho jedinou možností je útěk z domova. Další možností je strach dítěte při návratu ze školy do domova, kvůli negativní zkušenosti s rodiči. Těmito zkušenostmi jsou například špatná reakce rodičů na známku nebo poznámku. „*Někteří rodiče se dopustí (i když ne vážně) tvrdé výhrůžky, že dítě nesmí domů. To nedokáže vyhodnotit pravdivost tohoto prohlášení a skutečně raději domů nejde.*“⁶⁸ Další příčinou jsou útěky z ústavních zařízení, kde se děti a mladiství cítí omezení na své osobní svobodě a utíkají za svými vrstevníky nebo rodinou.⁶⁹

⁶⁵ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže. 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2015. ISBN 978-80-247-9760-1, str. 120

⁶⁶ Tamtéž, str. 120

⁶⁷ FIRŠTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0, str. 23

⁶⁸ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže. 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2015. ISBN 978-80-247-9760-1, str. 124

⁶⁹ PIŠIOVÁ, Michaela. *Proč děti utíkají z domova?* Online. In: linka bezpečí. 25. 5. 2017.

Dostupné z: https://www.linkabezpeci.cz/-/proc-deti-utikaji-z-domova?fbclid=IwAR2LXo3ty2hqq92bbRUsATbMGuzX_AV8zPVHYDbQ03hocMAfua7oz5wiEgk. [cit. 2024-02-03].

Plánované útěky jsou typické pro skupiny dětí, jedinci se chtějí často ukázat nebo zviditelnit mezi svými vrstevníky. Útěky jsou dlouho připravované a parta má vůdce, který vše organizuje a připravuje. V takové skupině jsou častými jevy krádeže, vloupání a odcizování motorových vozidel i jejich řízení bez řidičského oprávnění. „*Pokud dojde k jakémukoliv pozdějšímu vyšetřování, dostává se většinou do pozice nevinného, popř. svědka. Čím silnější je pozice uvedeného vůdce v partě, tím více jej mají ostatní členové tendenci hájit, tím více je ovládá, intenzita a častost trestných činů pod jeho vlivem roste.*“⁷⁰

Útěky mohou mít i takovou podobu, která je uvedena v následujícím případě, který se stal v Libereckém kraji v roce 2020. „*Obrovské nasazení pátračů a IT specialistů si například v loňském roce vyžádalo pátrání po dvou nezletilých dívkách z Liberce, které na sociální síti Tik Tok ohlásily, že mají v plánu se zabít. Liberečtí kriminalisté po získání této informace kontaktovali cestou mezinárodní policejní spolupráce provozovatele sítě Tik Tok, aby od něj získali uživatelská jména dívek . To se nakonec povedlo do několika hodin od chvíle, kdy jsme na případu začali pracovat. Touto cestou se pátrači dostali k profilovým fotografiím dívek, které jsme zveřejnili v médiích. Ještě téhož dne jednu z dívek na internetovém zpravodajském portálu poznali její rodiče, kteří ihned kontaktovali naši linku 158. V té době byly obě dívky našťastí v pořádku.*“⁷¹

3.4 Vandalismus

Vandalismus je definován v užším slova smyslu jako „*neúčelné ničení kulturních hodnot*“⁷² a v širším slova smyslu jako „*ničení a poškozování hodnotných předmětů náležejících společnosti, právnických nebo fyzickým osobám.*“⁷³ Samotný trestní zákoník pojem vandalismus nezná, ale označuje jej jako poškození cizího majetku, „*Kdo zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí*

⁷⁰ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2015. ISBN 978-80-247-9760-1, str. 123

⁷¹ BALÁKOVÁ, Ivana. *Pátrače v našem kraji nejčastěji zaměstnává mládež*. Online. In: Policie České republiky. 27. 11. 2020. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/patrace-v-nasem-kraji-nejcasteji-zamestnava-mladez.aspx?fbclid=IwAR2ma0WfwCW3N1ICl7XsYNNZsldBUitaHaV07owmubrKsqnF5tcp9iV8O-4>. [cit. 2024-02-03].

⁷² ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4, str. 215

⁷³ Tamtéž.

*věc, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci. Stejně bude potrestán, kdo poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou nebo jinou látkou.*⁷⁴

Příčin vandalismu existuje mnoho, nejvíce typické jsou však ulevení si od stresu, napětí či agrese na neživém předmětu (tzv. upuštění páry). V případě vytváření grafitů se může jednat o špatně mířenou kreativní činnost a vyjádření svého názoru, tím může být také vytvářen pocit strachu. „*Pojem graffiti označuje specifický druh výtvarného projevu spočívající ve vytvoření výtvarného díla zejména pomocí sprejových barev a lihových fixů.*“⁷⁵ Další motivací k vandalismu může být i zahrnutí pocitu nudy.⁷⁶ Jednotlivé faktory mohou ovlivňovat tendence mládeže k vandalismu. Hlavní jsou faktory individuální, rodinné a vrstevnické. Individuální spočívají především v temperamentu, emoční labilitě, schopnosti reagovat přiměřeně na zátěžové situace (psychická odolnost) mladistvého. Mezi rodinné faktory patří především různé dysfunkce jako například špatná výchova, nedostatečná podpora a napodobování chování rodičů. Vrstevníci mohou mít značný vliv na vandalismus, jelikož mladistvý nechce vybočovat z party, a proto se uchyluje k této činnosti.⁷⁷

Zimbardo vymezuje druhy vandalismu takto:

1. *„hrabivý – např. rozbíjení automatů – cíl získat vhozené mince;*
2. *taktický – cílem je upoutat pozornost;*
3. *ideologický – upozornit na vlastní postoje nebo požadavky;*
4. *mstivý – má podobu odplaty za skutečnou nebo domnělou křivdu,*
5. *odplata za něco (např. žák ničí majetek školy jako pomstu za chování učitele nebo špatnou známku);*
6. *hravý – např. sázka o to, kdo rozbije více oken, pouličních lamp apod.;*

⁷⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění

⁷⁵ URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. *Sociální deviace*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-397-1, str. 149

⁷⁶ PETRIŠČOVÁ, Alena. *Vandalismus*. Online. In: Šance dětem. 13. 4. 2023. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/vandalismus>. [cit. 2024-02-04].

⁷⁷ KAPLANOVÁ, Jarmila a PROCHÁZKOVÁ, Zdeňka. *Vandalismus*. Online. 2017. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>. [cit. 2024-02-04]. str.5

7. *zlostný – jako výraz zloby nebo závisti (např. ničení drahých aut).*⁷⁸

3.5 Krádeže

Důležitým aspektem krádeží je úmysl, tedy u děti nelze vždy hovořit o krádeži jako takové. Děti si mohou bez rozvahy přisvojit předmět krátkodobě, který se jim zalíbí, nicméně bez jakéhokoliv plánování. Jedná se o okamžitou reakci na podnět, respektive se především jedná o hračky, pastelky apod. Právě krádeže jsou však plánované a odcizení předmětu je vědomé (je obeznámeno, že se je jedná o nesprávné jednání).⁷⁹

Zákon vymezuje krádež takto: „*Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a a) způsobí tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou, b) čin spáchá vloupáním, c) bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí, d) čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, nebo e) čin spáchá na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace osob, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.*“⁸⁰ Velmi časté motivy pro krádež jsou obstarávání prostředků na návykové látky nebo krádež atraktivních věcí pro mládež (mobil, počítač, drahé oblečení apod.).⁸¹

Motivy lze rozdělit i podle toho, pro koho mládež krade:

1. *„Dítě krade pro sebe – v rámci uspokojení svých potřeb či získání si pozornosti okolí, zejména rodičů, a jde tedy o takzvané „volání o pomoc“.*
2. *Dítě krade pro druhé – ve snaze získat přátele, zvýšit svůj společenský status.*
3. *Dítě krade v partě – často se jedná o vstupní rituál do party, jeden z možných projevů šikany.*⁸²

⁷⁸ KAPLANOVÁ, Jarmila a PROCHÁZKOVÁ, Zdeňka. *Vandalismus*. Online. 2017. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>. [cit. 2024-02-04]. str. 1

⁷⁹ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2015. ISBN 978-80-247-9760-1. str. 114-115

⁸⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění

⁸¹ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str 489-490

⁸² PETRIŠČOVÁ, Alena. *Krádeže*. Online. In: Šance dětem. 13. 4. 2023. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/kradeze>. [cit. 2024-02-05].

Krádeže se mohou odehrávat v různých prostředích. Jestliže se krádeže odehrávají v rodině, může dojít pouze k potrestání ze strany rodičů a ne policií. To stejné může platit u příbuzných a přátel. V případě krádeží, především v obchodech, pravděpodobně může dojít k střetu dítěte/mladistvého s policií.⁸³

Majetkovou trestnou činnost páchanou mládeží lze rozdělit dle věku pachatelů. Pro nezletilé, tedy osoby mladší 15 let, je typické páchání prostých krádeží, které nevyžadují komplexní přípravu a odborné znalosti. Jedná se o jednoduché činy jako jsou kapesní krádeže. Na místě činu zpravidla zanechávají spoustu stop, a to z důvodu nepromyšlenosti a nekoordinovanosti. Naopak u mladistvých pachatelů se častěji vyskytují kvalifikované krádeže, tedy krádež vloupáním do objektů. Předmětem krádeží jsou již hodnotnější předměty či peníze.⁸⁴ Pro tyto případy je již zapotřebí komplexnější příprava, určité znalosti a plánování.

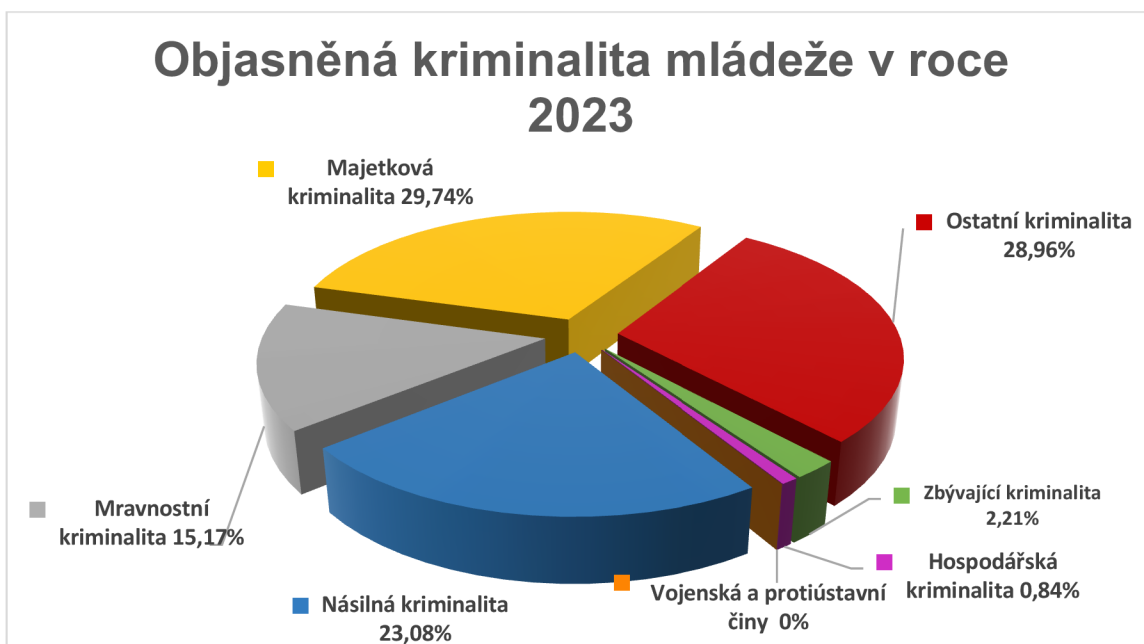
3.6 Nejčastější kriminální chování mládeže

Celková objasněná kriminalita mládeže v roce 2023 činila 3211 skutků. Níže uvedený graf vychází ze statistik Policie ČR. V grafu je znázorněna pouze objasněná kriminalita mládeže v roce 2023, nikoliv celková objasněná kriminalita (která obsahuje dodatečně objasněné skutky), jelikož obsahuje skutky, které byly registrovány v předchozích letech avšak k jejich objasnění došlo až v roce 2023. Registrovaná kriminalita mládeže není známa, neboť statistiky uvádějí pouze celkovou registrovanou kriminalitu.

⁸³ PETRIŠČOVÁ, Alena. *Krádeže*. Online. In: Šance dětem. 13. 4. 2023. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/kradeze>. [cit. 2024-02-05].

⁸⁴ CHMELÍK, Jan. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Interní dokument. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky sekce personální práce a vzdělávání, 1995.

Graf č. 3 Objasněná kriminalita mládeže v roce 2023

Zdroj: Policie. *Statistické přehledy kriminality za rok 2023 (1. 1. – 31. 12. 2023)*. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>. [cit. 2024-02-04].

Největší podíl tvořila kriminalita majetková. Z té má nejvyšší podíl trestný čin neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku s celkovým počtem 124 skutků. Další vysoké podíly tvoří různé druhy krádeží, nejvyšší z nich mají krádeže prosté v obchodech se 121 skutky, následně krádeže vloupáním do ostatních objektů se 102 skutky a poškození cizí věci se 70 skutky.

Druhé největší zastoupení má ostatní kriminalita. Ta je tvořena nejvíce trestným činem maření výkonu úředního rozhodnutí se 393 skutky. Druhé a třetí místo má výtržnictví a poškození cizí věci – sprejství s téměř totožnými počty skutků, a to 167 a 165. Poměrně vyšší zastoupení má trestný čin nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy pro jiného se 133 skutky. Třetí nejvyšší podíl má násilná kriminalita. S počtem 291 skutků bylo spáchán trestný čin loupež. Dále pak trestný čin úmyslné ublížení na zdraví s počtem 213 skutků.⁸⁵

⁸⁵ Policie. *Statistické přehledy kriminality za rok 2023 (1. 1. – 31. 12. 2023)*. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>. [cit. 2024-02-04].

4 Etiologie delikvence mládeže

Příčin delikvence mládeže je mnoho a je zapotřebí uvést je jednotlivě. Biologické základy, především genetika, ovlivňují výšku, fyzickou zdatnost a vzhled jedince (dispozice). Tyto základy nejsou negativní nebo pozitivní samy o sobě, ale jednotlivé z nich mohou být rizikovější pro jedince. „*Dispozice k neadekvátnímu chování mohou pramenit i z nejrůznějších poruch či poškození mozku (porodní komplikace, úrazy apod.), z poruch reaktivity autonomního nervového systému či vrozených osobních dispozic.*“⁸⁶ Biologické odchylky, jako je například invalidita, mohou mít negativní vliv na život jedince ze strany jeho okolí, které pak zapříčiní jeho vyčlenění a následné vyústění do neadekvátního chování. Zároveň biologické dispozice ovlivňují reakci těla na návykové látky a alkohol, což může u jednotlivců způsobit abnormální chování pod jejich vlivem.⁸⁷ Další příčinou je osobnost člověka, jeho individualita, motivace, agresivita, frustrace apod. Mezi psychické faktory ovlivňující člověka patří jeho poruchy socializace, poruchy vztahů, citová deprivace, které zapříčiňují následné deviantní chování.⁸⁸ Psychosociální vývoj se odehrává od narození dítěte až po jeho dospění, kdy v jeho jednotlivých obdobích dítě zvládá určité cíle, které pokud nebudou naplněny mohou vést k rizikovým faktorům v chování. Příkladem toho je školní věk, kde se od dítěte očekává přijetí základních norem chování a jestliže k tomu nedojde, může to vést k porušování sociálních norem.⁸⁹ Poslední příčinou jsou sociální podmínky, kdy výchova a prostředí ovlivňují jedince v jeho vývoji a jednotlivá prostředí jsou popsány níže v jednotlivých podkapitolách.

Na všechny zmíněné příčiny je však potřeba nahlížet jako na celek a ne jako na jednotlivé faktory nezávislé na sobě.⁹⁰

⁸⁶ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 497

⁸⁷ Tamtéž, str. 496-497

⁸⁸ URBAN, Lukáš. *Sociologie: klíčová témata a pojmy*. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Grada, 2022. ISBN 978-80-271-3056-6, str. 192

⁸⁹ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0, str. 48-54

⁹⁰ Tamtéž, str. 42

4.1 Rodina

Jeden z nejvýznamnějších kriminogenních faktorů pro ovlivnění chování mládeže je rodina. Toto prostředí má hlavní roli v procesu socializace dítěte již od raného dětství, kdy dítě nejvíce vnímá, učí se a pozoruje chování svých blízkých a vyvozuje si z toho své vzorce chování a žebříčky hodnot. Existuje mnoho teorií vysvětlujících příčiny kriminálního chování a co jej podmiňuje, jednou z nich je Hirschiho teorie sociální kontroly. „*Jako důležité Hirschi vidí u mladého jedince vytvoření si sociální vazby na konvenční osoby či instituce, jež mohou následně jeho chování kontrolovat a žádoucím směrem také usměrňovat, ovlivňovat.*“⁹¹ Další teorií z vlivu rodinného prostředí na dítě je teorie sociálního učení, ta spočívá v tom, že dítě přebírá chování od jedinců s kterými má blízké vazby. Jestliže se vzory dítěte chovají delikventně, dítě toto chování bude považovat za normální a následně se v něm utvrzovat.⁹²

Forma rodiny je taktéž významná pro vývoj dítěte. V posledních deseti letech prochází významnými změnami, jako jsou: „*klesá sňatečnost, klesá porodnost, zvyšuje se věk v němž lidé vstupují do prvního manželství, stoupá počet rodin, v nichž o dítě pečuje jen jeden z rodičů, velikost rodiny se zmenšuje (ubývá rodin, kde žijí pohromadě dvě až tři generace), vzrůstá počet domácností tvořených jen jedním člověkem, roste počet nemanželských dětí (rodiče spolu žijí bez oficiálního sňatku), stoupá počet rozvodů, klesá počet lidí, kteří po rozvodu uzavírají nové sňatky.*“⁹³ Ekonomická situace rodiny také ovlivňuje vývoj dítěte. Vysoké ceny bydlení, nedostatek bytů, matky samoživitelky, se začínajícími OSVČ, dlouho nezaměstnaný rodič apod. Tyto faktory mají dopad na rodiče a situaci v rodině, což následně ovlivňuje samotné dítě. Zároveň mladiství z těchto rodin, které mají problém s ekonomickou situací, jsou často deviantní, což vede k delikvenci.⁹⁴

Mezi další faktory, které ovlivňují dítě v rodině patří nečitelnost a nestálost ve výchově (nejednoznačný systém hodnot a pravidel), odchylky osobnosti rodičů,

⁹¹ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0, str. 62

⁹² Tamtéž, str. 62-63

⁹³ ZOUBKOVÁ, Ivana, Jaroslav NIKL a Vratislava ČERNÍKOVÁ. *Kriminalita mládeže*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2001. ISBN 80-7251-070-3, str. 35

⁹⁴ Tamtéž.

kteře ovlivňují kvalitu výchovy (alkoholismus, porucha osobnosti, závislost na návykových látkách, výskyt kriminality u rodičů atd.), typ rodiny (úplná, jeden rodič, partnerské rodiny), špatné soužití rodiny, bytové podmínky (rozloha, soukromí v pokoji) a mnoho dalších.⁹⁵

4.2 Škola

Dítě nastupuje do školy okolo šestého roku života, kdy nastává jeho první střet se společenskými normami, jelikož začne zastávat novou roli, a to žáka. Doposud bylo podrobena pouze normám, které byly dány v jeho rodině. „Škola se tak stává dalším významným socializačním činitelem v rámci utváření určitého životního stylu včetně postojové a hodnotové orientace dítěte.“⁹⁶

Dítě si musí v této fázi uvědomit, co je dovoleno a co zakázáno, musí se naučit zdržovat jistého chování a zjistit, jaké je po něm požadováno. V rámci třídy dítě navazuje společenské vztahy se svými vrstevníky, ale i s autoritami v podobě vyučujících. Vztah dítěte s vyučujícím je jedním z nejdůležitějších, neboť právě vyučující může v útlém věku dítěte ovlivnit jeho postoj ke škole a vzdělávání, tento postoj může být pozitivní či negativní. Například právě vztah vyučujícího k dítěti, které má špatné rodinné zázemí, může vyučující pozitivně ovlivnit tím, že dítě s ním bude mít pocit bezpečí, důvěry a uznání z jeho strany. Ale pokud má vyučující negativní vliv na dítě, může to vést k vytvoření si odporu k autoritám a společenským normám.⁹⁷

Rozpory mezi normami nastavenými rodiči v domácnosti a ve školách mohou být markantně rozdílné, od toho se pak odvíjí, jak se dítě chová. Existují dva nejčastější případy. První z nich se vyznačuje velmi vzdálenými pravidly. V rodině jsou pravidla velmi volná, skoro až neexistující (dítě si může téměř dělat co chce), zatímco ve škole jsou pevně dané a dítě se jím těžce dokáže podrobit. Tento rozdíl vede k možným trestům v podobě napomenutí, poznámek a důtek ze strany školy. Rodiče tyto tresty mohou vidět jako nedůležité a odkazovat na chybu vyučujících, neboť si nedokáží přiznat chybu své výchovy nebo problém u dítěte. Druhým

⁹⁵ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0, str 64-77

⁹⁶ Tamtéž, str. 95

⁹⁷ Tamtéž, str. 95-97

případem jsou pevně daná pravidla ve škole a ještě více striktní pravidla v rámci rodiny. Z pohledu vyučujícího se dítě jeví jako dokonalý žák, ale v jeho nepřítomnosti dítě začne projevovat svou agresi skrze své vrstevníky.⁹⁸

Jednotlivé povahové rysy se u dětí mohou mnohem více projevit a tím i zhoršit v období puberty. Ve většině případech dochází ke konfliktům s autoritami, vrstevníky či institucemi. Mladiství se chtějí odlišit a být originální. *„Tak vznikají i různé poruchy chování, jako lži, krádeže, opuštění domova a záškoláctví, sebepoškozování, sebevraždy, zneužívání alkoholu a ostatních drog, delikventního jednání apod.“*⁹⁹

4.3 Vrstevníci

Ve školním prostředí probíhá navazování vrstevnických vztahů, které jsou pro mládež podstatné. Během dospívání, kdy vztahy s rodiči slábnou, se naopak zvyšuje potřeba po vztazích s vrstevníky, důležitá je komunikace a sdílení svého života s nimi. Mládež, která nemá dobré sociální vztahy se svým okolím (rodina, instituce apod.) vyhledává kontakt se svými vrstevníky, protože tento vztah jim může pomoci ve formování své osobnosti. *„V prostředí vrstevníků dítě ztrácí pocit méněcennosti, zvyšuje se mu sebevědomí, prochází k sebepotvrzení.“*¹⁰⁰

Vrstevnické skupiny jsou velmi náročné na konformitu, jelikož pro skupiny je typické sdílení zájmů (sport, hudba, zájmy, kultura, způsob chování, názory apod.).¹⁰¹ Skupina však může být pro dítě podporou pozitivní či negativní a zároveň útekem z nekomfortních míst. Stát se členem negativní skupiny není obtížné, především pokud mládež má již sklony k porušování nebo odmítání společenských norem a hodnot. Vliv na negativní vývoj mládeže může mít pouhé odmítnutí přijetí do pozitivní skupiny. Odmítnutí mohou vést k frustraci až zášti vůči pozitivním skupinám, obzvláště pokud se opakují. *„Nebezpečným může být nejen*

⁹⁸ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2015. ISBN 978-80-247-9760-1, str. 84-87

⁹⁹ ZOUBKOVÁ, Ivana, Jaroslav NIKL a Vratislava ČERNÍKOVÁ. *Kriminalita mládeže*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2001. ISBN 80-7251-070-3, str. 37

¹⁰⁰ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0, str. 101

¹⁰¹ ZOUBKOVÁ, Ivana, Jaroslav NIKL a Vratislava ČERNÍKOVÁ. *Kriminalita mládeže*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2001. ISBN 80-7251-070-3, str. 38

*nepřijetí jedince do pozitivní vrstevnické skupiny ale především jeho vyloučení z ní.*¹⁰² Negativní skupiny jsou často tvořeny vůdci skupiny, kteří jsou obvykle morálně narušení a dokážou tak negativně ovlivňovat morálně nezralé jedince. Jestliže jedinec chce být opravdovým členem skupiny, musí převzít chování typické pro danou skupinu (delikventní) a při aktivním zapojení do chodu skupiny se může hierarchicky posunovat výše.¹⁰³ „Tyto socializační mechanismy mohou vést v rámci pozitivních skupin k seberozejví jedince, naopak u negativně orientovaných seskupení k jeho destrukci.“¹⁰⁴

4.4 Volný čas

Volný čas souvisí se všemi předchozími kapitolami, neboť ovlivňuje jeho socializaci a utváření hodnot a lze jej definovat takto: „Za volný čas je podle sociologických kritérií považován čas, v němž jedinec svobodně na základě svých zájmů, nálad a pocitů volí svou činnost.“¹⁰⁵

U volnočasových aktivit došlo po Sametové revoluci k velkým změnám, před rokem 1989 velká část mládeže využívala toho, že aktivity byly skoro bezplatné a organizované školami. Po tomto roce se nabídka aktivit velmi rozšířila, ovšem stala se finančně nákladnou a tím méně dostupnou pro širší populaci.¹⁰⁶ V současnosti se nabídka ještě více rozšířila, ale také stoupla finanční náročnost, tedy málokterá rodina si může dovolit dát své děti na preferované aktivity.

Mládež má tak ještě více volného času a je náchylnější k delikventnímu chování, díky tomu se mládež potýká s pocitem nudy, který může způsobit to, že vyhledává prosté aktivity s elementem zábavy, dobrodružství či soutěže.¹⁰⁷ Problematické formy trávení volného času jsou zejména ty finančně náročné, například

¹⁰² GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 504

¹⁰³ FIRŠTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0, str. 101-102

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 102

¹⁰⁵ SAK, Petr, Karolína SAKOVÁ. *Mládež na křižovatce*. Praha: Svoboda servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2, str. 59

¹⁰⁶ FIRŠTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0, str. 103

¹⁰⁷ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 505

navštěvování restaurací, barů, heren a klubů. Pro finanční prostředky se mládež musí uchýlovat k delikventnímu jednání.¹⁰⁸

¹⁰⁸ ZOUBKOVÁ, Ivana, Jaroslav NIKL a Vratislava ČERNÍKOVÁ. *Kriminalita mládeže*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2001. ISBN 80-7251-070-3. str. 38

5 Empirická část

Základní výzkumná otázka realizovaného šetření (sondy) je, zda užívání návykových látek nebo nealkoholových návykových látek má významný vliv na delikventní chování mládeže.

Předmětem zkoumání jsou mladiství klienti zařízení a ústavů (výchovné ústavy, střediska výchovné péče, diagnostické ústavy), kteří se dopustili delikventního chování, tak i děti a mládež z obecné populace. Pod pojmem delikventní chování, pro toto výzkumné šetření, je myšleno záškoláctví, útěky z domova, krádeže, poškození cizího majetku, rvačky, šikana, užívání návykových látek.

Cílem výzkumného šetření (sondy) je zjistit, do jaké míry mohlo užívání návykových látek ovlivnit delikventní chování mládeže. V souladu s hlavním cílem šetření autorka formulovala tyto výzkumné předpoklady :

Vp.1 – Klienti výchovných zařízení a ústavů užívají nealkoholové návykové látky v nižším věku oproti mládeži v obecné populaci.

Vp.2 – Preference návykových látek u klientů výchovných zařízení a ústavů v porovnání s mládeží z obecné populace je totožná, obě skupiny respondentů preferují alkohol a marihuanu.

Vp. 3 – Klienti výchovných zařízení a ústavů užívají tvrdé drogy (heroin, pervitin, kokain) ve větší míře než mládež z obecné populace.

Vp.4 – Delikventní mládež užívá nealkoholové návykové látky častěji (intenzivněji) než nedelikventní mládeže.

Vp.5 – Nejčastějšími způsoby získávání prostředků na návykové látky (včetně alkoholu a cigaret) jsou prací a pácháním majetkové kriminality.

Vp.6 – U klientů výchovných ústavů je vyšší neznalost protiprávního jednání.

Vp. 7 – Delikventní mládež má pod vlivem návykových látek větší sklony k násilí.

V metodologickém šetření je užitá výzkumná technika pro sběr dat v podobě kvantitativního dotazníku. Dotazník obsahuje 22 otázek. Jako výzkumný soubor

pro toto šetření byla zvolena mládež z výchovných ústavů a zařízení, konkrétně se jednalo o výchovné ústavy a jeden diagnostický ústav. A jako kontrolní soubor pro toto šetření byla zvolena mládež ze základních a středních škol, kdy se jednalo o gymnázium, střední odborné školy – průmyslová, uměleckoprůmyslová, hotelová, centrum odborné přípravy technické. Kontrolní soubor odpovídá počtem, věkem a pohlavím respondentům z výzkumného souboru.

Organizační zajištění výzkumného šetření

Autorka vybrala tato zařízení skrze využití databáze ústavní výchovy. Školy byly vybrány s ohledem na kontakty s vedením škol. Jednotlivé ústavy a školy byly kontaktovány telefonicky a následná komunikace probíhala přes e-mail. Část dotazníků byla distribuována do těchto zařízení skrze e-mailovou komunikaci a dvě výchovné zařízení a diagnostický ústav autorka navštívila osobně, u základních a středních škol byla provedení podobné.

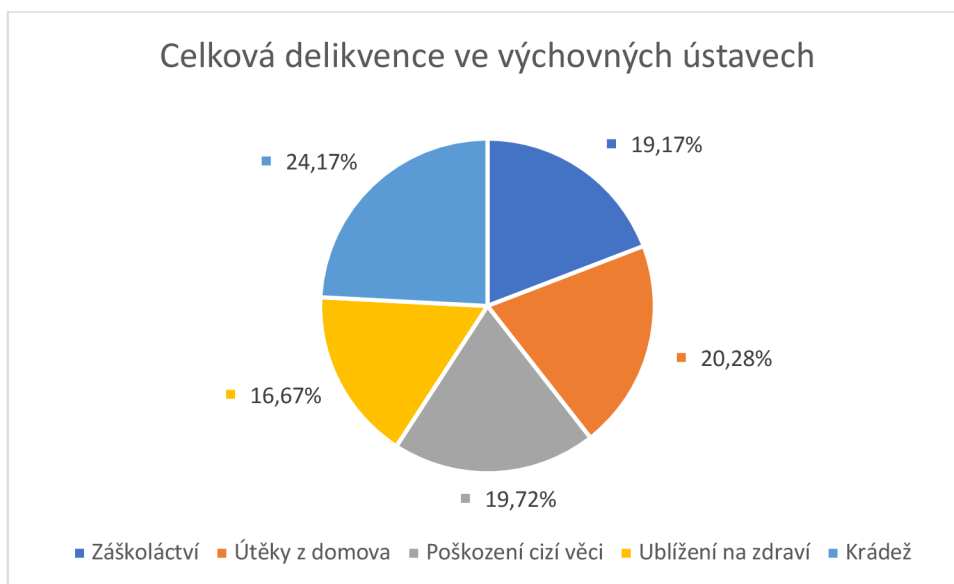
Data byla získána prostřednictvím techniky dotazníku a zpracována matematicko-grafickými metodami vyjádřené v příslušných grafech. Data jsou zpracována matematicko–statistickými metodami (výpočet podílů, opakovanost daného jevu, nahodilost).

S ohledem na předmět a cíl výzkumu autorka rozdělila dotazník na 3 části. V první části jsou otázky zaměřené na zjištění a konkretizaci delikventního chování, druhá část se zaměřuje na užívání návykových látek, jaký druh je nejčastější a jaká je intenzita užívání a ve třetí části se dotazuje na subjektivní vnímání respondentů na vzájemný vztah mezi užíváním návykových látek a případným delikventním chováním, blíže viz. příloha č. 1.

5.1 Delikvence mezi respondenty

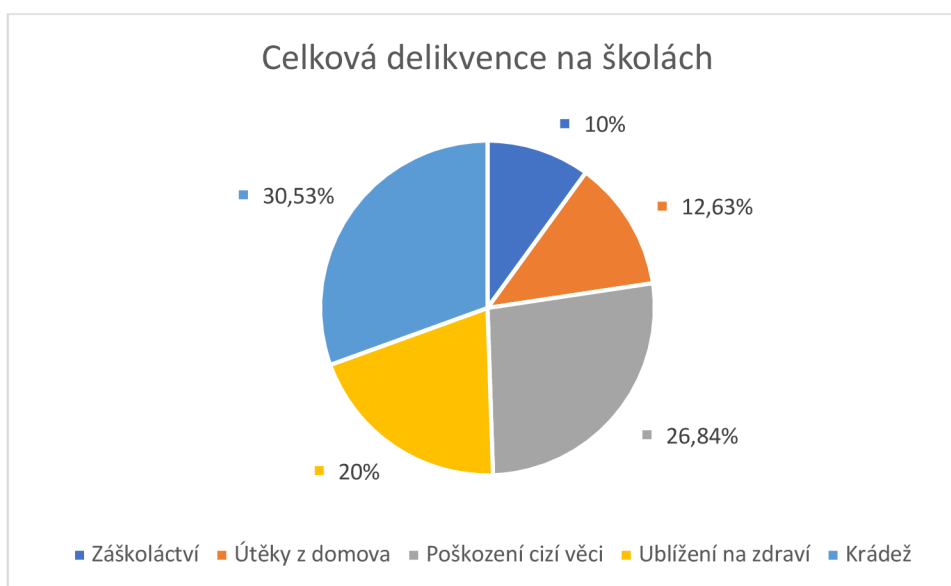
Procentuální hodnoty v grafech číslo 4 a 5 znázorňují četnost zvolených forem delikvence mezi respondenty, tedy jeden respondent se mohl dopustit vícero forem delikvence. V dotazníkovém šetření provedeném ve výchovných ústavech uvedlo 105 respondentů (což odpovídá celkovému počtu respondentů z výchovných ústavů), že se dopustili delikventního jednání. Oproti tomu v rámci základních a středních škol byl počet delikventních respondentů 78 ze 105.

Graf č. 4 Celková delikvence ve výchovných ústavech

Z grafu č. 4 vyplývá, že nejvíce četnou formou delikvence je krádež. Z tohoto zjištění je zároveň patrné i to, že klienti výchovných ústavů se mohou dopustit krádeže kvůli nedostatku financí na návykové látky, což vyplývá z níže uvedeného grafu č. 13. U chlapců dominuje právě krádež, a to se zastoupením 24,77 %, stejně tak u dívek se 23,29 %. Druhou nejčastější formou jsou útěky z domova. Tato forma je u chlapců až třetí nejčastější s 18,22 %. U dívek útěky sdílí první místo s krádeží. Poškození cizí věci je v rámci celkové delikvence třetí. Zastoupení této formy je u chlapců na druhém místě s 22,43 %, zatímco u dívek na třetím místě s 15,75 %.

Graf č. 5 Celková delikvence ve školách

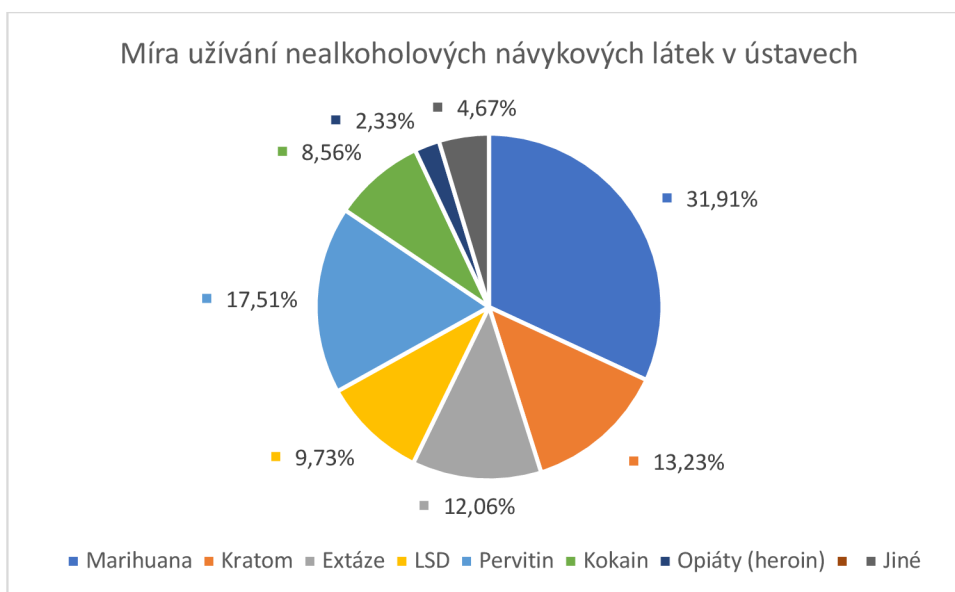
Mezi studenty a žáky dominuje také krádež, kde četnost u chlapců je 30,1 %, ale u dívek je 31,03 %. Poškození cizí věci má druhou nejvyšší četnost. U chlapců je poměr 28,16 % a u dívek 25,29 %. Na třetím místě je ublížení na zdraví, chlapci jej mají také na třetím místě s 23,3 %, ale u dívek je kromě ublížení na zdraví třetí nejčastější také útěky z domova s 16,09 %.

Krádeže jsou celkově, nezávisle na souboru a pohlaví respondentů, vždy na prvním místě. Zatímco u souboru z výchovných ústavů, kde krádeže mohou být podmíněné k zisku financí na návykové látky, tak u kontrolního souboru krádeže neslouží jako jeden z hlavních zdrojů financí, jelikož návykové látky především získávají díky kapesnému od rodičů nebo prací. Respondenti z výchovných ústavů mají na druhém místě útěky z domova. Důvodem může být nestabilní rodinné zázemí. Studenti mají naopak poškození cizí věci. Třetí nejčastější jevy jsou totožné jako předchozí s tím, že respondenti z výchovných ústavů mají poškození cizí věci a studenti ublížení na zdraví. Ublížení na zdraví a poškození cizí věci má vyšší výskyt ve školách, a to 46,84 % než u respondentů z výchovných ústavů s 36,39 %. Tento jev může být zapříčiněn prostředím školy, kde více studentů podléhá šikaně a její doprovodné jevy jsou ubližování na zdraví a ničení věcí. Poškozování cizí věci často předchází ublížení na zdraví v rámci fází šikany, a proto je umístění na žebříčku u studentů předvídatelné.

5.2 Rozšířenost nealkoholových návykových látek

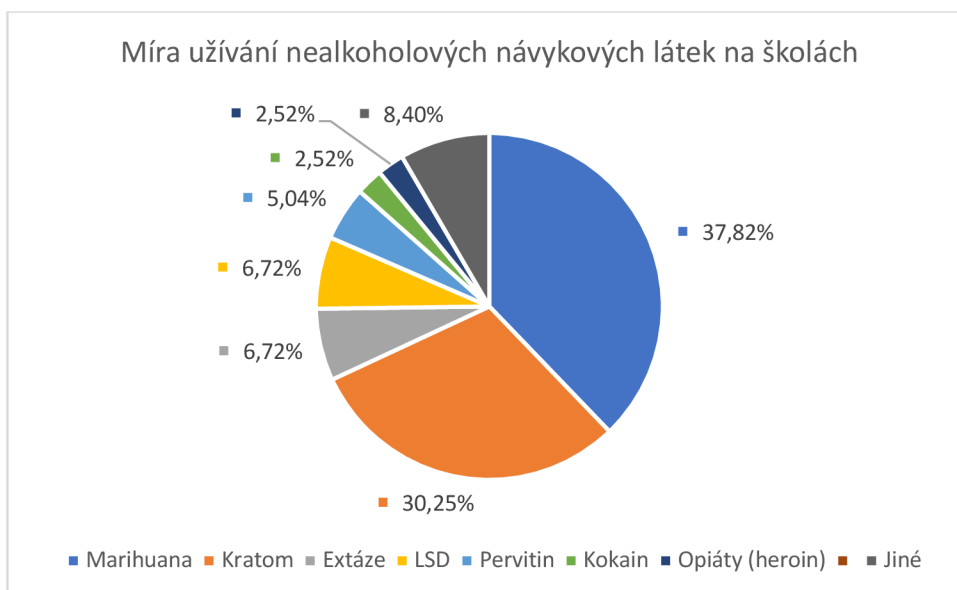
Grafy číslo 6, 7 a 8 představují četnost užívání návykových látek mezi respondenty dotazníku. Hodnoty jsou uvedeny v procentech avšak platí, že jeden respondent mohl uvést více druhů návykových látek. Tento způsob „několika odpovědí“ lépe znázorňuje rozšířenost užívání. Ve výchovných ústavech uvedlo 86 respondentů, že užívali návykové látky, zatímco respondentů ze škol pouze 56. Je zde ale také možnost, že studenti mohou skrývat své užívání návykových látek.

Graf č. 6 Míra užívání nealkoholových návykových látek v ústavech

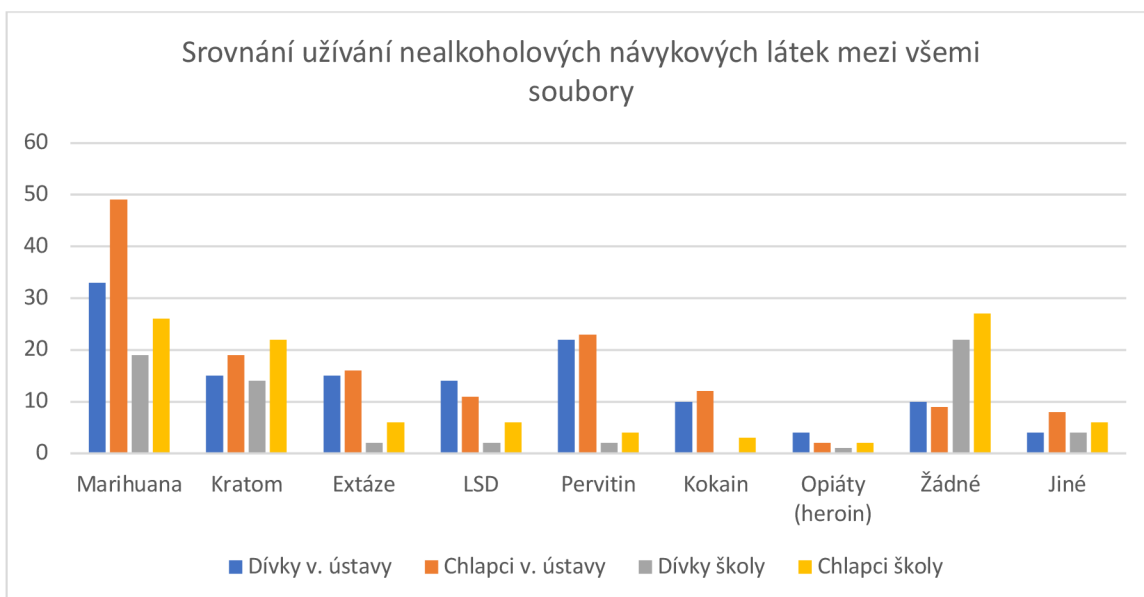
Nejvíce užívanou návykovou látkou mezi respondenty z výchovných ústavů, viz graf č. 6, je marihuana. Což potvrzuje zjištění ze studie ESPAD 2019, zmíněné výše. U chlapců i dívek je jednoznačně na prvním místě, a to s 35 % a 28,21 %. Druhé nejvyšší zastoupení má pervitin s 17,51 %. Obě pohlaví užívají pervitin v podobné míře, avšak u dívek je poměr 18,8 % a u chlapců 16,43 %. Třetí nejrozšířenější návykovou látkou je kratom, kdy chlapci mají poměr 13,57 %, ale u dívek kromě kratomu je třetí nejužívanější látkou také extáze s 12,82 %.

Graf č. 7 Míra užívání nealkoholových návykových látek na školách

V rámci základních a středních škol je také nejvíce užívanou návykovou látkou marihuana s 37,82 %, kdy poměr u chlapců je 34,67 % a u dívek 43,18 %, tudíž dívky v daleko větší míře užívají marihuanu vůči ostatním látkám oproti chlapcům. Druhou nejužívanější látkou mezi studenty je kratom s 30,25 %. Míra užívání u chlapců je 29,33 %, ale u dívek 31,82 %. Na třetím místě jsou jiné než vybrané látky a respondenti nejčastěji uváděli kofein, nikotin a HHC. U dívek je míra 9,09 %, zatímco u chlapců je kromě jiných látek na třetím místě zároveň LSD a extáze s 8 %.

Graf č. 8 Srovnání užívání nealkoholových návykových látek mezi všemi soubory

Celková míra užívání marihuany je nejvyšší u obou souborů, a to díky vysoké dostupnosti, popularitě a rozšířenosti marihuany skrze populaci. V současné době je velmi problematické užívání HHC (neboli hexahydrokanabinol, vyskytuje se v malém množství v konopí; velkým rizikem této látky je její pouze částečné farmakologické prozkoumání; díky snadné a levné výrobě se řadí mezi jedny z nejvíce oblíbených kanabinoidů a může mít několik podob, prodává se například v podobě želatinových medvídků nebo náplní vapovacích per¹⁰⁹). Na druhém místě u respondentů z výchovných ústavů je pervitin, zatímco u škol se užívá minimálně. Kratom je naopak druhý nejužívanější na školách (30,25 %) a ve výchovných ústavech je třetí (13,23 %). Jeho vysoká rozšířenost ve školách může být zapříčiněna stejně jako u marihuany jeho snadnou dostupností, s tím rozdílem, že kratom je legální (lze jej snadno zakoupit například v prodejních automatech). Kromě tohoto je také vnímán jako látka podporující zklidnění a zároveň soustředění, proto jej z těchto důvodů mohou žáci vyhledávat.

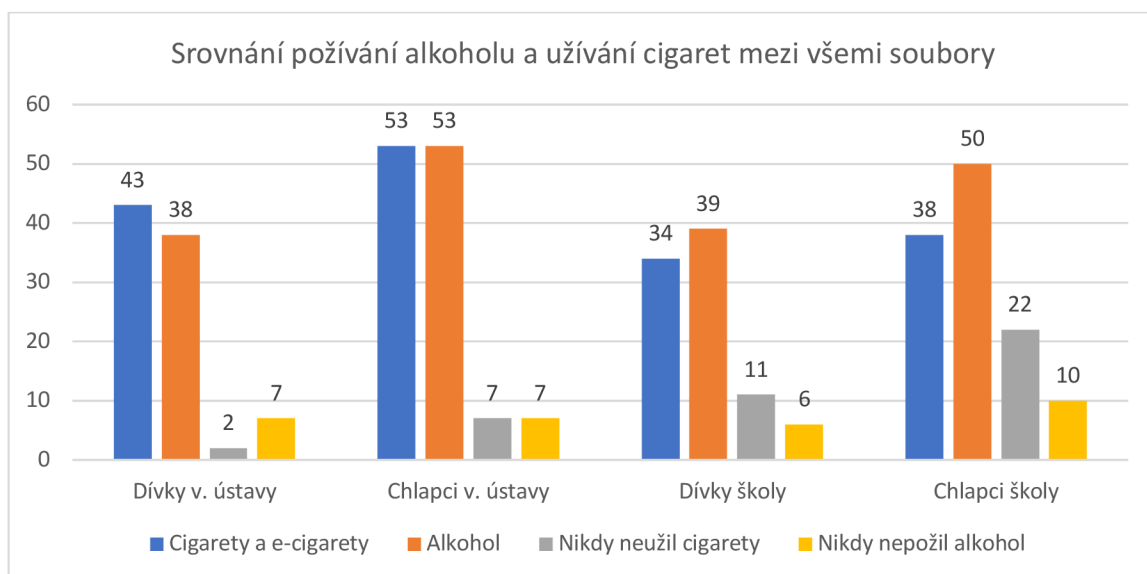
¹⁰⁹ Kolektiv autorů. *Výroční zpráva Národní protidrogové centrály za rok 2022*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2023. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyrocní-zpráva-narodni-protidrogové-centrály-za-rok-2022.aspx>. [cit. 2024-02-25]. str. 30

5.3 Rozšířenost alkoholu a tabáku

Při porovnání rozšířenosti návykových látek uvedených v grafu č. 9 s grafem č. 8, je zřejmé, že u mládeže převládá stále popularita alkoholu a tabáku či e-cigaret. Nejvíce preferovanou návykovou látkou je alkohol, který minimálně jednou za život požilo 180 respondentů z celkových 210. Rozdíl mezi respondenty z výchovných ústavů a kontrolním souborem není nijak vysoký. Procentuální rozdíl mezi oběma soubory je 1,9 %, kdy kontrolní soubor činil 84,76 % a respondenti z výchovných ústavů 86,66 %. Při rozdělení souborů dle pohlaví, mají převahu dívky z kontrolního souboru s mírou užívání 86,6 % vůči chlapcům s 83,3 %. U souborů z výchovných ústavů mají převahu chlapci s mírou užívání 88,3 % oproti dívkám s 84,4 %.

Celkově druhou nejvíce užívanou návykovou látkou je nikotin v podobě cigaret a e-cigaret. Ze všech respondentů užilo cigaretu 168 jedinců. Procentuální zastoupení užití cigaret v kontrolním souboru je 68,57 % a u souboru z výchovných ústavů je 91,42 %. Z toho u dívek z kontrolního souboru je poměrné zastoupení 75,5 % oproti chlapcům s 68,3 %, oproti tomu chlapci z výchovných ústavů mají míru užívání 88,3 % a dívky 95,5 %.

Graf č. 9 Srovnání požívání alkoholu a užívání cigaret mezi všemi soubory

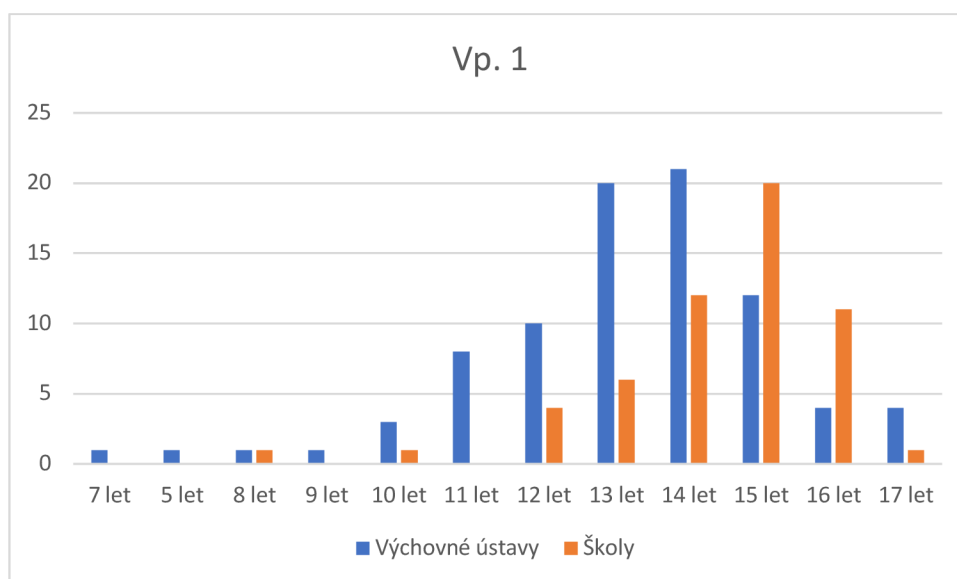

5.4 Výzkumné předpoklady

Vp.1 – Klienti výchovných zařízení a ústavů užívají nealkoholové návykové látky v nižším věku oproti mládeži v obecné populaci.

Výzkumný předpoklad se dle výsledků dotazníkového šetření potvrdil. Prvotní užití návykových látek u respondentů z výchovných ústavů je již v 5 letech. Oproti tomu prvotní užití návykových látek u kontrolního souboru je poprvé v 8 letech, následně v 10 a počty se zvyšují okolo 12 roku věku. Nejvyšší míra prvního užití návykové látky mezi respondenty výchovných ústavů je ve 14 letech, následně v 13 a 15 letech. V porovnání s tím je u kontrolního souboru nejvyšší míra v 15 letech, dále v 14 a 16 letech. Nejvyšší rozdíl mezi oběma soubory je v 13 letech, kdy respondentů z výchovných ústavů je 20 a studentů pouze 6. Následně v 14 letech se rozdíl mezi soubory začíná snižovat, přesto je stále vysoký a převažují výchovné ústavy (21 : 12). Třetí největší rozdíl mezi počty prvotního užití návykových látek je v 15 a 11 letech. V 15 letech převažují značně respondenti ze škol s počtem 20 : 12 a vůči nim v 11 letech převažují respondenti z výchovných ústavů s počtem 8 vůči 0.

Graf č. 10 Výzkumný předpoklad č. 1

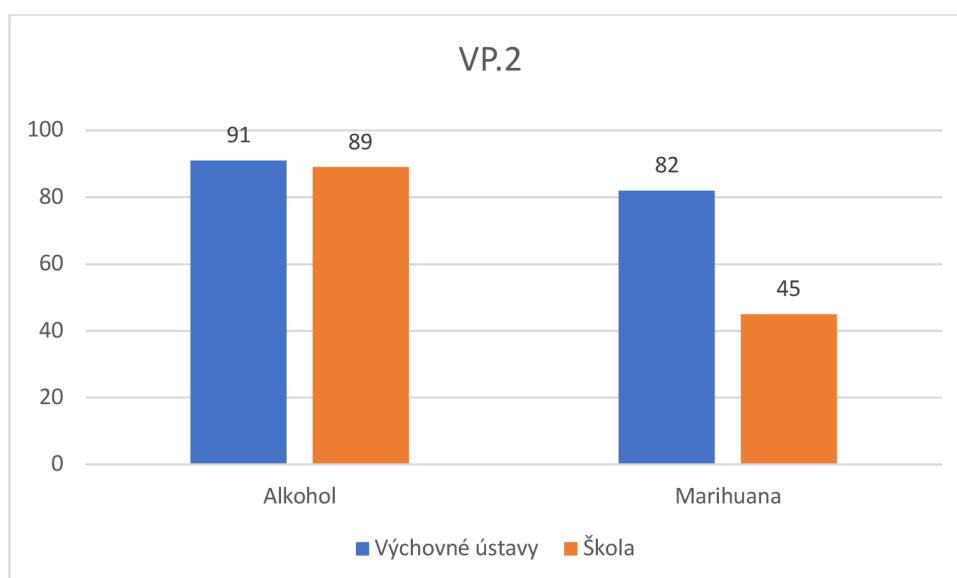

Vp.2 – Preference návykových látek u klientů výchovných zařízení a ústavů v porovnání s mládeží z obecné populace je totožná, obě skupiny respondentů preferují alkohol a marihuanu.

Výzkumný předpoklad nebyl zcela naplněn, jelikož z celkové preference návykových látek je před marihuanou nikotin (cigarety a e-cigarety). Ve výchovných ústavech převládá užívání cigaret s celkovým počtem 96 respondentů, následuje alkohol s 91 respondenty a marihuana je až třetí s počtem 82 respondentů. Oproti tomu na středních a základních školách je preferován alkohol, kde jej užilo 89 respondentů, dále cigarety 72 respondentů a stejně jako u výchovných ústavů je marihuana na třetím místě s 45 respondenty.

Vysoká míra užití alkoholu může být podmíněna několika faktory. Primárním faktorem je jeho snadná dostupnost, mládež se k němu může dostat bez obtíží již v útlém věku. Další faktorem může být benevolence ze strany rodičů, kteří sami mohou umožnit mládeži přístup k alkoholu, v mnoha případech i nevědomě. Ačkoliv marihuana není nejvíce zneužívanou návykovou látkou, jedná se však o nejvíce užívanou mezi nelegálními návykovými látkami. To může být zapříčiněno několika aspekty, mezi ně patří například velká popularizace skrze influencery, její nižší cena vůči ostatním nelegálním návykovým látkám a její vnímání společností, že se nejedná o tak problematickou látku.

Graf č. 11 Výzkumný předpoklad č. 2

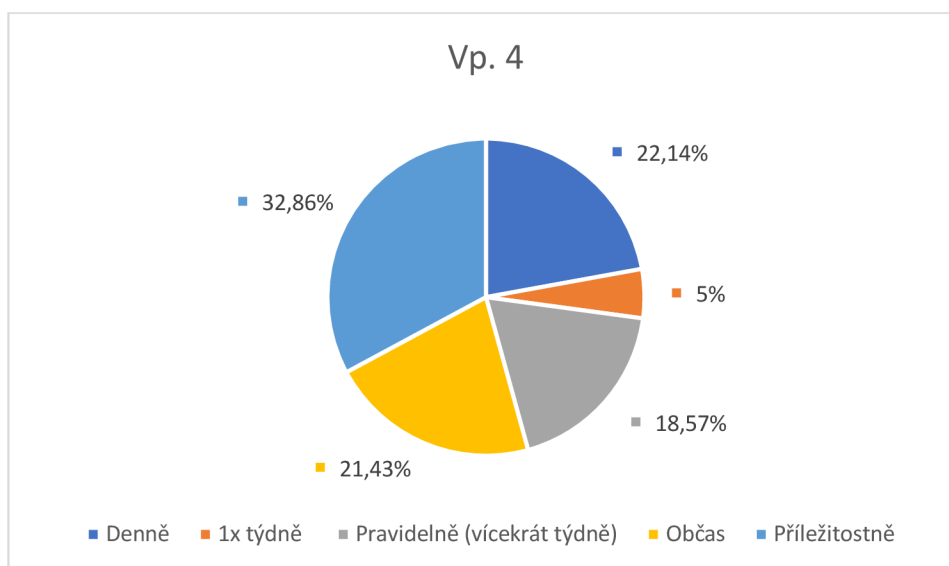
Vp. 3 – Klienti výchovných zařízení a ústavů užívají tvrdé drogy (heroin, pervitin, kokain) ve větší míře než mládež z obecné populace.

Výzkumný předpoklad byl potvrzen. Respondenti z výchovných ústavů z těchto látek nejvíce preferují pervitin, kdy jej užilo 45 z nich, následuje kokain s 26 respondenty a heroin s 6 respondenty. Zatímco respondenti z kontrolního souboru nejvíce užili z těchto látek také pervitin, ale s počtem pouze 6 respondentů, následně heroin a kokain s 3 respondenty. Při srovnání počtů užití pervitinu respondenty výchovných ústavů a respondenty kontrolního souboru se jedná o téměř sedminásobný nárůst mezi těmito skupinami (viz. blíže grafy č. 6 a 7).

Vp.4 – Delikventní mládež užívá nealkoholové návykové látky častěji (intenzivněji) než nedelikventní mládeže.

Výzkumný předpoklad se potvrdil, jelikož ze všech respondentů byli pouze dva nedelikventní, kteří užili návykové látky, a to příležitostně. Porovnával by se tedy poměr 203 : 2. Ze všech delikventních respondentů bylo nejvyšší užívání příležitostně, a to se zastoupením 32,86 % a následně denní užívání s 22,14 %. Z těchto výsledků je patrné, že mládež užívá návykové látky buď jen zřídka nebo denně.

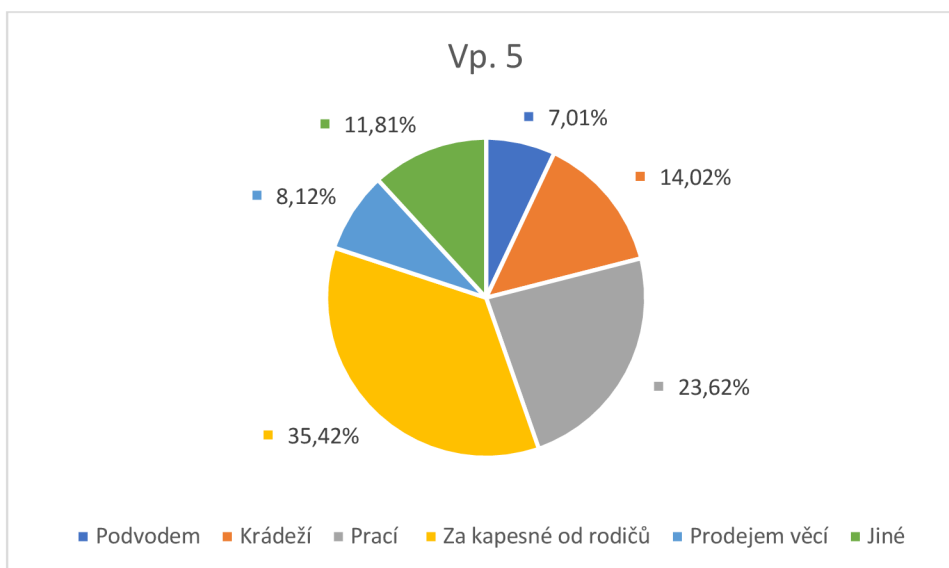
Graf č. 12 Výzkumný předpoklad č. 4

Vp.5 – Nejčastějšími způsoby získávání prostředků na návykové látky (včetně alkoholu a cigaret) jsou prací a páchaním majetkové kriminality.

Výzkumný předpoklad se z části potvrdil. Mládež získává prostředky na návykové látky nejvíce od rodičů z kapesného se zastoupením 35,42 %, následuje zde pak získávání finančních prostředků z práce, a to s 23,62 % a na třetím místě je majetková kriminalita, která zahrnuje v tomto případě krádeže a podvody s 21,03 %. Z toho vyplývá, že mládež má hlavní přísun finančních prostředků od rodičů a zároveň se tak jedná o nejjednodušší způsob zisku, který společně s prací tvoří „legální“ způsob. Oproti tomu krádež a podvod je již trestným činem a tyto způsoby jsou náročnější a méně stabilní. Několik respondentů z výchovných ústavů také uvedlo další způsoby zisku prostředků, a to prodejem návykových látek, za sexuální služby a nejvíce častým způsobem bylo bezplatné poskytování návykových látek od přátel.

Graf č. 13 Výzkumný předpoklad č. 5

Vp.6 – U klientů výchovných ústavů je vyšší neznalost protiprávního jednání.

Výzkumný předpoklad se potvrdil, jelikož u celkem 25 respondentů z výchovných ústavů se neslučovali odpovědi u několika otázek v dotazníku (například uvedli, že něco poničili a zároveň u další otázky uvedli, že si myslí, že se ničeho protiprávního nedopustili). Oproti tomu pouze u 8 respondentů z kontrolního souboru se odpovědi neslučovaly. Právě tato neznalost, jaké chování je a není protiprávní, může zapříčinit delikventní chování mládeže. Míra vzdělání ve školách a samotná výchova v rodině pak může ovlivnit tuto skutečnost a předejít jí. Pokud

jsou v rodině nastavena pravidla, které dítě musí již od útlého věku dodržovat, bude následně lépe chápat a pravděpodobně dodržovat pravidla nastavené ve škole a v běžném životě.

Vp. 7 – Delikventní mládež má pod vlivem návykových látek větší sklony k násilí.

Výzkumný předpoklad se nepotvrdil. Celkový počet respondentů, kteří uvedli, že se dopustili násilného jednání pod vlivem návykové látky bylo 49 ze 183 delikventních respondentů. Z tohoto počtu měli výraznou převahu respondenti z výchovných ústavů, a to 41, vůči tomu respondentů z kontrolního souboru bylo pouze 8 jedinců. Faktorů, které mohou mít vliv na toto jednání, může být hned několik, primárně již výše zmíněná neznalost protiprávního jednání, vysoká míra užívání návykových látek, delikventní jednání, vliv prostředí ve kterém se mládež pohybuje atd. Právě u respondentů z výchovných ústavů se tyto faktory projeví v rámci dotazníkové šetření v daleko větší míře než u respondentů ze základních a středních škol.

5.5 Závěr empirické části

Základní výzkumná otázka zda užívání návykových látek nebo nealkoholových návykových látek má významný vliv na delikventní chování mládeže se potvrdila. Otázka byla potvrzena, jelikož ze všech 210 respondentů bylo 183 delikventních a z těchto jedinců následně potvrdilo užití návykových i nealkoholové návykové látky 168 jedinců. Celkově tedy bylo delikventních a zároveň užilo alespoň jednou za život návykové látky 80 % respondentů. Při srovnání souborů bylo zjištěno, že ve výchovných ústavech užilo návykovou látku a chovalo se delikventně 96 respondentů a ve školách bylo 72 respondentů. Ačkoliv jsou procentuální rozdíly mezi soubory markantní, a to přibližně 23 %, tak v reálném počtu respondentů se jedná pouze o rozdíl 24 jedinců. U tohoto zjištění by se ovšem předpokládal větší rozdíl mezi kontrolním souborem a primárním, což může vést ke korelaci s problematikou dostupnosti a rozšířenosti návykových a nealkoholových návykových látek. Z 96 respondentů z výchovných ústavů v dotazníkovém šetření uvedlo 70 z nich, že se dopustilo delikventního chování pod vlivem návykových látek nebo si to alespoň myslí. Na rozdíl od toho z 72 respondentů ze škol uvedlo tuto skutečnost pouze 25 jedinců. Výsledek tedy

potvrzuje základní výzkumnou otázku, jelikož minimálně 58 % ze všech jedinců, kteří užili návykové látky a byli delikventní se dopustili delikvence právě pod vlivem.

Z celkového počtu výzkumných předpokladů se potvrdily 4 předpoklady, 2 pouze z části a jeden se nepotvrdil. U Vp. 2 se změnilo pořadí nejvíce preferovaných návykových látek, kdy u souboru z výchovných ústavů byl nejvíce preferován tabák a následně alkohol, zatímco u kontrolního souboru byl alkohol před tabákem. V obou případech byla marihuana až na třetí pozici, avšak měla vysokou míru užívání oproti ostatním nealkoholovým návykovým látkám. Zisk finančních prostředků v realitě se lišil od Vp. 4, a to tím, že nejvíce četný způsob zisku peněz na návykové látky byl skrze kapesné od rodičů, následné pořadí bylo formou práce a majetkové kriminality, jak bylo předpokládáno.

Závěr

Na základě teoretické části práce bylo zjištěno, že téma práce, vliv návykových látek na delikvenci mládeže, není příliš často prozkoumávané jinými institucemi, než jsou Policejní akademie České republiky v Praze, Národní protidrogová centrála Policie ČR a zahraniční studie, které se neprovádí tak často. Právě již výše zmiňovaná studie ESPAD se provádí jednou za 6 let, což je dlouhá doba na sledování aktuálních trendů. Na základě těchto poznatků by tedy bylo vhodné provádět vnitrostátní veřejné studie v častějších intervalech.

Ačkoliv problematika delikvence mládeže spojená s užíváním návykových látek je velmi komplexní, tak autorka na základě praktické části, došla k mnohým podstatným zjištěním. Všechna zjištění platí pouze pro realizovanou výzkumnou sondu a nelze je generalizovat.

Hlavním cílem práce bylo shromáždit aktuální poznatky a spojitosti mezi užíváním návykových látek a delikvencí mládeže. Výsledky dotazníkového šetření otázku potvrzují jelikož minimálně 58 % ze všech respondentů, kteří užili návykové látky a byli delikventní se dopustili delikvence právě pod jejich vlivem.

Druhé podstatné zjištění bylo, že ze všech 210 respondentů bylo delikventních 183. Tento fakt poukazuje na skutečnost, že delikventní chování není raritním úkazem, nýbrž skoro až normou u mládeže v dnešní době. Jestliže se mezi sebou porovnájí primární a kontrolní soubor, tak pokles u respondentů ze základních a středních škol je pouze o 27 respondentů. Z čehož vyplývá, že mládež ve školách má téměř stejnou míru delikvence.

Třetí zjištění je vysoká míra užívání návykových a nealkoholových návykových látek mezi respondenty šetření (sondy). Ze všech respondentů užilo tyto látky 186 jedinců. Zastoupení mezi jednotlivými soubory bylo 96 respondentů z výchovných ústavů a 90 respondentů ze základních a středních škol. Zjištění ukazuje malý rozdíl mezi soubory, což vede k problematice rozšíření návykových a nealkoholových návykových látek mezi mládeží. Mezi nealkoholovými návykovými látkami byla preferována nejvíce marihuana u všech souborů a následně kratom,

což zároveň potvrzují i studie ESPAD a studie provedená UPOL. Tento fakt poukazuje na vysokou epidemiologii těchto látek a jejich nízkou cenu.

Výsledky praktické části lze využít pro další šetření v oblasti dostupnosti návykových látek pro mládež, agresivního chování mládeže a tematiku legislativní změny u některých legálních návykových látek, které jsou stále volně dostupné. Dotazníkové šetření by mohlo být objektivnější a prokazatelnější, jestliže by bylo provedeno v širší populaci, následně by se do dotazníku mohlo přidat více specifikovaných otázek dle zaměření nového šetření. Na praktickou část lze navázat také diplomovou prací.

Seznam použité literatury

Monografie

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Prekriminalita dětí a kriminalita mladistvých, kterým byla uložena ochranná opatření*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002.

FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0.

GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

CHMELÍK, Jan. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Interní dokument. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky sekce personální práce a vzdělávání, 1995.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*, 8. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0.

MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné české společnosti: pro studenty magisterského studijního programu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-483-0.

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-9760-1.

SAK, Petr, Karolína SAKOVÁ. *Mládež na křižovatce*. Praha: Svoboda servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.

URBAN, Lukáš. *Sociologie: klíčová témata a pojmy*. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Grada, 2022. ISBN 978-80-271-3056-6.

URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. *Sociální deviace*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-397-1.

ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4.

ZOUBKOVÁ, Ivana, Jaroslav NIKL a Vratislava ČERNÍKOVÁ. *Kriminalita mládeže*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2001. ISBN 80-7251-070-3.

Zákonná úprava

Zákon č. 218/2003 Sb., *zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů*

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*

Zákon č. 167/1998 Sb., *zákon o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů*

Zákon č. 65/2017 Sb., *zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek*

Webové stránky a elektronické zdroje

Amsterdam. *Policy: Coffeeshops*. Online. Dostupné z:

<https://www.amsterdam.nl/en/policy/policy-safety/policy-coffeeshops/>. [cit. 2023-10-29].

BALÁKOVÁ, Ivana. *Pátrače v našem kraji nejčastěji zaměstnává mládež*. Online. In: Policie České republiky. 27. 11. 2020. Dostupné z:

<https://www.policie.cz/clanek/patrace-v-nasem-kraji-nejcastěji-zamestnava-mladez.aspx?fbclid=IwAR2ma0WfwCW3N1ICl7XsYNNZsldBUitaHaV07owmubrKsqnF5tcp9iV8O-4>. [cit. 2024-02-03].

CARVALHO ALMEIDA, Lucie. *Šikana, její rozeznávání a možné následky pro dítě*. Online, závěrečná práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2019. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/jb6x8/%20%20zavěrečná>. [cit. 2024-02-02].

EMCDDA. *Synthetic cathinones*. Online. Dostupné z:

https://www.emcdda.europa.eu/topics/synthetic-cathinones_en. [cit. 2023-10-29].

LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. Online, PDF. Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-65-2. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1385374975.pdf>. [cit. 2024-01-31].

ESPAD Group. *ESPAD Report 2019: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. Online, PDF. Lucembursko: Publications Office of the European Union, 2020. ISBN 978-92-9497-546-1. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Dostupné z: http://www.espad.org/sites/espad.org/files/2020.3878_EN_04.pdf. [cit. 2023-10-28].

CHOMYNOVÁ, Pavla; CSÉMY, Ladislav; MRAVČÍK, Viktor. Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) 2019. Online. *Zaostřeno*. 2020, č. 5, s. 3-11. ISSN 2336-8241. Úřad vlády České republiky. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/publikace/zaostreno-na-drogy/2020-zaostreno/05-20-evropska-skolni-studie-o-alkoholu-a-jinych-drogach-espac-2019/>. [cit. 2023-10-28].

CHOMYNOVÁ, Pavla a kol. *Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023*. Online. 2023. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33917/1244/Zpráva%20o%20nelegálních%20drogách%20v%20ČR%202023_fin.pdf. [cit. 2023-11-20].

KALINA, Kamil a kol. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Online, PDF. Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/1648/742/drogy_a_drog_zavislosti_dil1.pdf. [cit. 2023-10-24].

KAPLANOVÁ, Jarmila a PROCHÁZKOVÁ, Zdeňka. *Vandalismus*. Online. 2017. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>. [cit. 2024-02-04].

Kolektiv autorů. *Výroční zpráva Národní protidrogové centrály za rok 2022*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2023. Dostupné z:

<https://www.policie.cz/clanek/vyrocní-zprava-narodni-protidrogove-centraly-za-rok-2022.aspx>. [cit. 2024-02-25].

KRATINA, Tomáš. *Kratom – specifikace nové návykové látky v Evropě*. Online. *Drugs and Forensics Bulletin*. 2017, roč. 23, č. 4, s. 4-8. ISSN 1211-8834. Policie ČR, Národní protidrogová centrála SKPV. Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/bulletin-04-2017.aspx>. [cit. 2023-10-24].

PETRIŠČOVÁ, Alena. *Agrese, šikana a jiné formy násilného chování*. Online. In: Šance dětem. 13. 2. 2024. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/agrese-sikana-jine-formy-nasilneho-chovani>. [cit. 2024-02-02].

PETRIŠČOVÁ, Alena a NOVÁKOVÁ, Milena. *Záškoláctví*. Online. In: Šance dětem. 13. 2. 2024. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/zaskolactvi>. [cit. 2024-02-03].

PETRIŠČOVÁ, Alena. *Vandalismus*. Online. In: Šance dětem. 13. 4. 2023. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/vandalismus>. [cit. 2024-02-04].

PETRIŠČOVÁ, Alena. *Krádeže*. Online. In: Šance dětem. 13. 4. 2023. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/kradeze>. [cit. 2024-02-05].

PIŠIOVÁ, Michaela. *Proč děti utíkají z domova?* Online. In: linka bezpečí. 25. 5. 2017. Dostupné z: https://www.linkabezpeci.cz/-/proc-deti-utikaji-z-domova?fbclid=IwAR2LXo3ty2hqq92bbRUsATbMGuzX_AV8zPVHYDbQ03hocMAfua7oz5wiEgk. [cit. 2024-02-03].

Policie. *Statistické přehledy kriminality za rok 2023 (1. 1. – 31. 12. 2023)*. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>. [cit. 2024-02-04].

Policie. *Šikana: Rodiče pozor! Šikana mezi dětmi je skryté nebezpečí!* Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>. [cit. 2024-02-02].

Science daily. *Why are UK teenagers skipping school?* Online. Dostupné z: <https://www.sciencedaily.com/releases/2014/12/141218081119.htm>. [cit. 2024-02-03].

Social media victim. *Types of Cyberbullying*. Online. Dostupné z: <https://socialmediavictims.org/cyberbullying/types/>. [cit. 2024-02-02].

Společnost pro léčbu závislosti na tabáku. *Užívání tabáku – základní pojmy*. Online. In: nzip.cz. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/431-uzivani-tabaku-zakladni-pojmy>. [cit. 2023-10-24].

Státní zdravotní ústav. *Návykové látky (drogy)*. Online. In: nzip.cz. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/323-navykove-latky-drogy>. [cit. 2023-10-23].

Seznam grafů

Graf č. 1 Celoživotní prevalence užívání drog	22
Graf č. 2 Prevalence užívání v posledních 30 dnech	23
Graf č. 3 Objasněná kriminalita mládeže v roce 2023	35
Graf č. 4 Celková delikvence ve výchovných ústavech	44
Graf č. 5 Celková delikvence ve školách	45
Graf č. 6 Míra užívání nealkoholových návykových látek v ústavech	46
Graf č. 7 Míra užívání nealkoholových návykových látek na školách	47
Graf č. 8 Srovnání užívání nealkoholových návykových látek mezi všemi soubory	48
Graf č. 9 Srovnání požívání alkoholu a užívání cigaret mezi všemi soubory	49
Graf č. 10 Výzkumný předpoklad č. 1	50
Graf č. 11 Výzkumný předpoklad č. 2	51
Graf č. 12 Výzkumný předpoklad č. 4	52
Graf č. 13 Výzkumný předpoklad č. 5	53

Seznam příloh

Příloha č. 1 - dotazník.....	65
------------------------------	----

Přílohy práce

Příloha č. 1 - dotazník

1. Chodil/a jsi často za školu?
Ano
Ne
2. Utíkal/a jsi někdy z svého domova?
Ano
Ne
3. Poškodil/a nebo zničil/a jsi úmyslně někdy něco, co nebylo tvoje?
Ano
Ne
4. Ublížoval/a jsi někdy někomu fyzicky nebo psychicky (šikanoval/a jsi)?
Ano
Ne
5. Ukradl/a jsi někdy něco? (peníze, věci)
Ano
Ne
6. Měl/a jsi někdy sníženou známku z chování (ve škole)? Ano, za:
 - a) Záškoláctví
 - b) Útěky z domova
 - c) Šikanu
 - d) Užívání návykových látek
 - e) Poškození cizí věci
 - f) Krádež
 - g) Neměl/a
7. V kolika letech jsi začal/a chodit za školu, utíkat z domova, šikanovat někoho, úmyslně něco poškodil/a, ukradl/a něco?
.....
8. Užíval/a jsi tabák – cigarety nebo e-cigarety?
Ano
Ne

9. Pokud ano, jak často?

- a) Denně
- b) 1x týdně
- c) Pravidelně (vícekrát týdně)
- d) Občas
- e) Příležitostně
- f) Nikdy

10. Pokud ano, v kolika letech jsi začal/a?

.....

11. Požíval/a jsi alkohol?

Ano

Ne

12. Pokud ano, jak často?

- a) Denně
- b) 1x týdně
- c) Pravidelně (vícekrát týdně)
- d) Občas
- e) Příležitostně
- f) Nikdy

13. Pokud ano, v kolika letech jsi začal/a?

.....

14. Užíval/a jsi některou z následujících látek? Pokud ano, vyber z možností:

- a) Marihuana
- b) Kratom
- c) Extáze
- d) LSD
- e) Pervitin
- f) Kokain
- g) Opiáty (heroin)
- h) Žádnou
- i) Jiné.....

15. Pokud ano, jak často?

- a) Denně
- b) 1x týdně
- c) Pravidelně (vícekrát týdně)
- d) Občas
- e) Příležitostně
- f) Nikdy

16. Pokud ano, v kolika letech jsi začal/a?

.....

17. Myslíš si, že když sis někdy dal/a drogu, že jsi pod jejím vlivem udělal/a něco zakázané zákonem (protizákonné)?

Ano

Ne

18. Kde jsi získával/a peníze na návykové látky (tabák, alkohol, drogy)?

- a) Podvodem
- b) Krádeží (věcí, peněz)
- c) Prací
- d) Za kapesné od rodičů
- e) Prodejem věcí (např. do zastaváren)
- f) Jiným způsobem.....

19. Ublížil/a jsi někomu fyzicky, když jsi měl/a v sobě drogu (zmlátil/a ho)?

Ano

Ne

20. Zničil/a nebo poškodil/a jsi něco úmyslně (například dopravní značku, posprejoval/a zeď), když jsi měl/a v sobě drogu?

Ano

Ne

21. Pohlaví

Žena Muž

22. Věk

.....